

M. C. S.

HISTORISK och OECONOMISK

Beskrifning

Öfver

Öfver = Staden

EKENÆS,

Med Wederbörandes tillstånd /

Under

Oeconomie PROFESSORENS och LEDAMÖTENS
af Kongl. Swenska Wetenskaps Academien och
Upsala Wetenskaps Societeten

Öfver PEHR KALMS

Inseende;

Sör Lager-Krantzen

Utgifwen och til allmän granskning öfverlämnad / i
Åbo Academiens öfra Läro-Sal för middagen
den 4. Augusti 1760.

Öf

CARL BERGMAN.

Nylänning.

Åbo, Tryckt hos Directuren och Kongl. Hoftr. i Stor- För-
stendömet Finland, JACOB MERCKELL.

Handwritten signature or mark at the bottom right.

Kongl. Maj:ts
Tro-Man / Cancellie-Råd samt Riddare af
Kongl. Nordstjerne Orden,
Högwälborne Herren

Herr **ANDERS ANTON**
Von **STIERNMAN.**

Nådige

Ser / Nådige Herrar / har Gudsnyen behagat
lärdoms himmel / såsom klara solar lysen. I
Manheims forna minnes märcken / som länge i glöm
förkofring / som desse wetenskaper genom Eder oför
och skal derföre icke allenast af wår tid / utan ock sena
det ädelmod / för hwilcket I / Nådige Herrar /
len / ty I hafwen haft all möda osparad / at meddela
riska ämnes utarbetande. Samma Eder Höga be
namn til en prydnad för dessa ringa och utan egen zic
med wanligt wälbehag / detta enfsaldiga arbete / hwile
Deremot skal aldrig underlåta at med djup wördnad

Mine Nådige

alla ödmjta
CARL

Kongl. Maj:ts
Tro, Man och Cancellie-Råd

Högwälborne Herren

Herr **O L O F**
Von **D A L I N.**

Herrar /

med så förträffeliga egenstaper utrusta / at I på wår
hafwen haft om hjertat / at utreda wårt Swenska
skones mörcker warit inwecklade. Den tilwänt och
trutna sorgfällighet wunnit / är således ganska stor /
efterwerlden med wördsam tacksamhet erkännae. Utaf
af alla beprifens / har jag äfwen de säkraste wedermå,
mig de nödtwändigaste hjelpredor til närwarande Histo-
wägenhet gifwer mig dristighet at låna Edra lysande
lighet hopsatte blad. Unsen / Nådige Herrar /
fet en wördnadsfull erkänsla Eder i ödmjukhet tilägnar,
frambärda

Herrars

Faste tjenare

BERGMAN.

Borgmästare och Råd
I Sjö- Staden **EKENÆS**

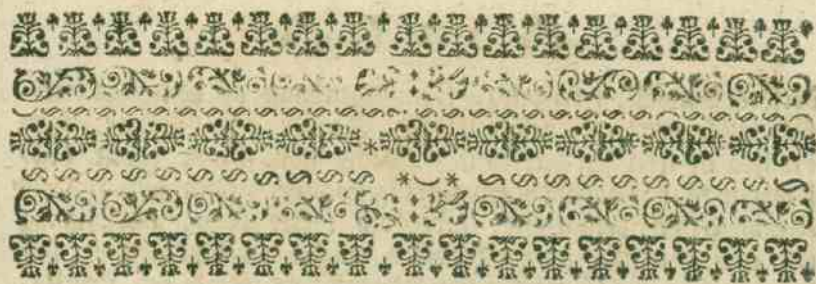
Så och Stadsens
Äldste samt Handlande,
Tillika med de öfriga af det Hederwårda
Borgerskapet /

Warder detta ringa arbete wördsammast
upoffradt / såsom et twedermåle / af all årtedd
gunst och bewågenhet / med trogen önskan til
beständig wålgång i tiden / och en önskelig hamn
i ewigheten af

Den Högtårade Magistratens
Samt
Det Hederwårda Borgerkapets

ödmjukt och hørsamme
tjenare

CARL BERGMAN.

J. G. N.

Söretal.

A widlystigt orda om orsaken, som förmått mig at utgifwa detta ringa arbete, då jag är sinnad at aflägga mit andra Academiska Smilleprof, kan så mycket billigare anses för onödigt, som icke allenast uti Academiska, utan ock andra wittre mäns arbeten, tydeligen blifwit talt, om den förmon och nytta, som et land och rike tillflyter, af des underliggande Landskapers, Sotnars och Ståders noga kännedom. Wår uplysta tid, då de slåstas tankesätt, i synnerhet i Oeconomie och de delar hwaruppå den sig grundar, blifwit ändrade, är så öfvertygad om denna sak, at wår Höga och Nådiga Öfverhet, tillika med de yppersta och om wårt Fädernes lands wälfärds befrämjande på det högsta sorgfällige Mån spara ingen omkostnad och möda til detta ändamåls erhållande. Dessa stora och priswärda efterdomen, på mångfalt sätt skjedda upmuntringar, en ädel drift och begärelse, at på något sätt kunna tjena Fäderneslandet, samt en natuerlig kärlek til Fosterbygden, hofwa

A

derföre

derföre jemväl, i vår tid, förmått många af den Academi-
 ska ungdomen, at beskrifva de Städer och Söknar, ifrån
 hwilcka de leda sin härkomst. Detta har äfwen varit drif-
 fiåderren til närwarande arbetes utgifwande. Min födso-Orts
 Ekenäs Stads belågenhet, äldre och nyare öden, hushållning
 och andra någon upmärcksamhet wårda omständigheter, har
 jag härutinnan, så mycket som någonsin af Stadens Privile-
 gier, Handlingar, Kyrcks Böcker, andras benägna mun-
 teliga och skrifteliga underrättelser, samt egen erfarenhet, för-
 mig möjligit varit at bekomma någon tillförlitelig underrättel-
 se om, s:kt wälment, änstjönt med mätta fårgor, afflidra
 Gymna B. L. detta ringa och omogna arbete, samt ursächta
 des uphofsman, i fall han, i brist af så titräckeliga och
 trovårdiga underrättelser, som han sig önskat åga, men in-
 galunda af upfåt eller wårdslösheit, uti några måt, antin-
 gen felat, eller icke altid lämnat så omständelig kundskap och
 berättelse om förekommande saker, som du gärna åstundat
 erhålla.

§ I.

För Staden Ekenäs (som nu för tiden är den 78. i
 ordningen ibland Swea rikets Städer,) är belågen i
 Nylands Lands- Högdingedöme, Naseborgs wästra Hä-
 rad och Pojo Sökn, ungefär under 60. gr. 10. m. Pol. högd
 och $9\frac{3}{4}$ grad eller 23. tids min. long. öster om Upsala Ob-
 servatorium, efter 1747 års Special Charta öfwer Swerige, (som
 Mathematicum Docens och Astrono. Observatoren Herr Mag. Joh.
 Jostander mig gunstigt förståndigat,) på en torr och luftig samt litet
 afhållig och aflång udde wid saltjön, warandes des afstand ifrån
 Åbo 14. mil, ifrån Helsingfors 11. mil och ifrån stora landsvä-
 gen, som löper emellan Åbo och Helsingfors $1\frac{1}{2}$ mil. Hwad stels-
 wa

wa stället i allmänhet angår, på hwilket Staden är anlagd, så lär af det, som framdeles skal ansöras, nog kunna aftagas, at belägenheten ingalunda warit den sämsta för en Stad, i synnerhet så länge de många Järnbruk och Wasugnar, som nu i form af en half cirkel på 2, 2½ och 3. mils distance omgifwa Staden, ej woro anlagde; ty det synes ej allenast troligit, utan kan ock af Brukens Privilegier bewisas (a) at åtminstone de fläste af dessa blifwit senare inrättade, än Staden anlagd. Och at jag nu straxt i början måtte något nämna om denna Stads första anläggning, så måste jag tilstå, at man hwarcken af nu befintliga Stadsens Privilegier och Handlingar, ej heller annorstädes ifrån kunnat förskaffa sig någon säker underrättelse om antingen tiden när detta skiedt, eller af hwem och på hwilckens ågor den egenteligen blifwit anlagd. Det gifwes wäl lösa berättelser, at på den tomten, hwarest än finnes lämningar efter Källare och hwilken uti 1696. års Charta öfwer Staden kallas Herregårds tomten, skolat bodt en Herre, och at den samme haft berustade Säteris Ruskhället Ladugården kallat under sig, men sedan Staden wardt anlagd, och fölgachteligen der ej mera beqwämligen kunde hållas Ladugård, har den samme blifwit flyttad til det ställe, hwarest den ännu finnes, neml. et litet stycke utom Tullporten. En del säga ock, at innan Ekenäs undfick Stads Privilegier, skolat der bodt fiskare, som i lång tid medelst fiskeri uppehållit sig, och at Staden först af Grefweliga Lejonhufvudska Familien är anlagd; hwilcken Grefwe haft sin egen amtman som warit både Domare och Executor, så länge Staden war under Raseborgs Grefskap, hwarunder öfwen Östra och Wästra Raseborgs Hårader då legat och gjordt

H 2

Dags

(a) Se Michael Grubs Disp. Historicam delineationem officinarum Ferrariarum in magno Principatu Finlandia sistens, i Åbo 1748. under Högn. Herr Biskopen MENNANDERS Præsid, utgifvnen, Cap. 3. §. 5. 1699.

dagsvärcken jemte andra Kronans utskyllder, såsom ock sielf ätminstone esomostast bodt i Staden, samt der emellan på Raleborg. Men Högwälborne Herr Cancellie Rådet och Riddaren A. A. von STIERNMAN har uti höggunstig skrifwelse til mig af den 22. April innewarande år uttrat sia om denna mening i följande ord: Aldrig är Ekenäs Stad anlagd och *funderad* af den Grefl. Lejonhufwudska Ätten: det intyga nogsamnt Stadens äldre Privilegier, utgissna af fordna Swea Konungar; men at denna Ätt, sedan de fingo Raleborg til Grefwestkap, (b) kunnat för. tt och förbättrat denna Stadens wilkor, det är gans

- (b) Raleborg hafwer länge och fordom varit et anseentigt och starkt Sveriges Kronas Slott, hwilket i 15:de Seculo haft sina egna Höf. widemän. Högwälborne Herr Cancellie Rådet Ol. von Dalin, säger uti sin höggunstiga skrifwelse til mig af den 14. Maji 1760. at Ekenäs har altid hört under gamla Raleborgs förlänning och Grefskap. Med denna förlänning hänger igen på följande sätt tillsammans. Riks. Marsken CARL KNUTSON blef 1441. härmed fördrad. Derpå lär den blifwit lämnad åt Riksföreståndaren ERIC AXELSON TOTT 1457. men kom åter under Konung CARL KNUTSON i desj olneka 1465. Derefter fick Riks. Rådet STEN ERICSSON LEJONHUFWUD den samma den 5. October 1568. af Konung JOHAN den III. til Grefskap. (Se A. O. Rhyrzeli Sviogoth: Munita p. 151. och följande) I alleför Egid Girles Chronika om Konung JOHAN den III. p. 8. står: I Krönings Högriden (som firades den 10. Julii 1569.) begåfwade Konung JOHAN den III. Fru Ebba (Lilljehök) Herr STEN ERICSSONS (Lejonhufwud) estecklätne Husfru, med Grefwinne titel til Raleborg, efter Sennes Herre, genom hastigt fränfall, det wälförtjente Irenamn icke nå kunde. Se äfwen Tunelds Inledning til Geograph. öfwer Sverige p. 398. Sedermera har Raleborg varit den Lejonhufwudska Familiens Grefskap tills Reduction under Konung CARL XI. skeddde; då det blef anslagit til öfwerste Postställe för Nylands och Sawastehus Läns Dragoner. Efter det gamla Kongl. och sedan Grefweliga Slott, är icke nu mera öfstrigt, än allenast några grushögar och ströpliga minnes märken. Uti förnämde höggunstiga bref. uttrar äfwen Högwälborne Herr Cancellie Rådet von Dalin sig således: förmodeligen är Ladugården under Grefskapstiden anlagd.

gansta troligit. Andra påstå igen, at Ekenäs af begynnelsen varit allenast en bytes hamn för Lybeckare och Revels boar, samt deruppå blifwit en plats för defas Handels expediter. Men jag lemnar defa berättelser uti sit wärde och förfogar mig at i korthet anföra Stadsens undfångna Privilegier och Resolutioner.

Glörowördig i äminnelse Konung GUSTAF I. har, så wida bekant är, gifwit Ekenäs de första Stads Privilegier uti sit öfna Bref, daterat Stockholms Slott d. 15. Decembris Anno Domini 1546. Af följande innehåid: **Wij Gustaff medt GUDs nåde Swerigis / Götis och Wendis 2c. Konung / Göre witterligt:** "Att Wij aff Wår synnerlig gunst och nåde, hafwice yndt och gifwidt, som Wij och nu medt thetta Wårdt öfne Bref, ynnce och gifwice wåre trogne Yndersäter, som byggie och boe ydi Ekenäs (of och Swerigis Crono til en lätlig och behagelig tid) Stads Friheter och privilegier, att the lifke som andre wåre Borgare och Köpstads. Mån flere stedtz, her i Riket, måge och skole bruke theris hanttering, handell och wandell, her inrikis til Stockholm och andre wåre Köpstäder, medt hwadt som helst warur her aff Riket at före förbudt är eller frandelis förbjudes kan, och brukte seglarz, och driffwice theras Köpenskap utrikis, medt the Warur, som löse och medtgiffne äre, eller bliffwice kunne, och elljest ydi alle motto hälle sich effter som wårt Kongl. Mandat, som Wij hafwice utgå latid, om sådane Köpmands handell, klarsligen förmålder och uttrycker, Så at the ingelunde (som sagt är) skole utrikis skippe, eller före til köps någon deel, som förbudt är, eller ware kan, som är alle åtende och feete warur, Spannemåll, Humble och annedt eehwadt thy helst ware kunde 2c. Hwarföre bjude Wij wåre Fougther och Besallningsmän: Tålligeste alle andre, som för wåre skuld wese och skole göre och lathe, at the förbede wåre Yndersäter och

"Borgare ydi *Ekenäs* her emot intedt hinder, plag eller förs
 "song göre skole, så länge wi them sådant Gunstelige effterlas
 "tendes warde. Och haffwe sammelunde taget och anamedt
 "förb. wåre Undersåther ydi *Ekenäs*, som wi ock nu medt thy
 "wårt åpne Bressfage och aname them och alt thythem tilhöwer,
 "som är, Hustru, Barn, Legosolck, Guds och Egodelar, wörlis
 "git och wöreligitt ydi vårt Kongl. hägn, feijd, förswar och
 "beskyddan, för alt öffwerwäld, oskäl och oförrettan. Ther
 "sich hwar ock en effterrette haffwer. Och thes til yttermere
 "wåse, lathe wi weterligen hängis vårt Kongl:re *Secret.* för
 "then Bressf som giffwit och skriffwit är på vårt Kongelige
 "Sloff etc.

Härwid har jag ej bordt förbigå at tillänna gifwa *Can-*
cellie Rådets och Riddarens Högwälsborne Herr *Anders Anton von*
Stiernmans mening om denna Stads första anläggning, den
 Han, uti höggunstig skrifwelse til mig af den 6. *Novemb.* 1759.
 täckts anföra. Bemålte Herre säger sig oförgräpeliggen tro, at
 så wida *Ekenäs* inbyggare uti dessa första Stads *Privilegier*
 af Konung *GUSTAV I.* dem gifna intet kallas Borgare, utan
 wåte trogne Underståtare som bygga och bo uti *Ekenäs*, at
 Staden af Högstbemålte Konung något förut är blifwen an-
 lagd. Uppå dessa anförda *Privilegier* har Staden sedermera
 flere resor sådt stadfästelse, såsom af Konung *JOHAN III.* år
 1569. den 30. *Juni*; Konung *SIGISMUND* år 1594. den 22.
Martii; Konung *GLUSTAV ADOLPH* år 1614. den 7. *Maii*.
 Samma år och dag fick Staden jembål byn *Björcknäs* af
 två gårdar, then ena öde och then andra besuten til utrymme
 och mulbete, mot wederbörlig afgift til Kronan. Konung *GU-*
STAV ADOLPH förbödd ock strängeligen år 1616. den 4. *Martii*
Stockholmska Köpmans drängar och andra at fifa *Ekenäs* för
 när; sammaledes förbödds så wäl de, som Köpmän ifrån *Revel*
 och *Abo*, at under någon *pretext* drifwa Landskiöp här omkring;
 äfwen

äfven tillfaddes för det oändeliga Landskiöp, som både lösa
 Kiöpmån och allahanda ståndspersoner drifwa i Finland, at alt
 det Kiöpmanna gods, som någon Ekenäs Borgare kan bestå at
 Landskiöp drifwes med, antingen det är fremmande gods, eller
 inlänska Kiöpmanna Warur, då skal tridingen höra honom til
 och andra 2:ne delarna Staden. Til slut förmanas härutins
 nan Borgmästare och Råd, at förordna i Staden allahanda
 nödorstiga embetsmän, såsom Skräddare, Skomakare, Skins
 nare, Klen och Grossmeder, Enickare, Swarfware, Guldsmes
 der, Bakare, Riöttmåglare, Slachtare, Månglare, 2c.

År 1627. den 14. Februarii fick Staden *Privilegium* på
 Märknad. (c) Uti Regeringens *Resolution* af år 1636. den 19.
 Julii förböds igen Landtkiöp, som i synnerhet af *Jacob Wälle*,
 hwilken war Kiöpmån i Åbo och ägare af Antskogbruk, förs
 öfwades; Lands- Högdingen besaltes at undersöka hwarföre
 Fougderne förökt utlagorne på Bircknäs by; samt hwarföre
Anders Nilson afhändt them thesas märknads bref och fiskeri.

År 1640. den 25. Febr. fick Staden förmedling på deras
Contributioner på Eu års tid, neml. 1640. och 1641. til Tjugu
 daler Silfwer mt, så at Staden under den tiden skulle betala
 allenast Trettio daler samma mynt.

År 1642. den 25. Febr. Förbödd igen Drottning *CHRISTINA*
 det Landskiöp, som wid Swartå Bruk, Antskog och Karis
 Landsbro brukat blifwit. Då blef och Staden än widare nås
 digst förundt den nyligen nämnda förmedlingen på åren 1642.
 och 1643. Äfwen blef Staden wid detta tillfälle nådigst förs
 undt, tredje delen af *Ascisen* som der faller 1:0 af all slacht til
 husbehof och salt; 2:0 af alt det som brygges til Krögerier och
 husbehof

(c) Högwälbörne Herr Cancellie Rådet och Ridd. von Siernman har
 höggunstigt lämnat mig härom följande underrättelse: Uti 1627 års
 registratur pag. 58. är infört följande rubric: Bref för Ekenäs stad,
 Ut Karislöjja och Storalöjja Märknader, stola transporteras på
 Ekenäs.

Husbehof; 3/0 af bakugns penningarne och bakares wickopenning. Med dessa penningar skulle Stadens Byggningar inrättas och nödiga tarfwor stoppas. Så at, när ej allenast detta, utan ock Stadens andra intrader af tomt ören, rättigheter af skänd eller ställen som fremmande uti deras Marcknader gifwa, jemwål inkomsten af Stadens wäg, åkrar, tepper och mulbete, med mera, tagas i acht, förmentes det Borgmästare och Råd med flera Stadens betjente, skulle deraf hafwa et riktigt uppehälle. Denna tid finner man äfwen Stadens Inwånare hafwa underdånigst anhållit at få med 3. eller 2. Skutor segla Utomlands på Tyfka plazer, såsom Narfwen, Riga och Riefwel, och at de, uti Drottning *CHRISTINE* Resolution, af Riksfens Förmyndare gifwen den 2. Dec. 1643. wises til den Ordning, hwilken med Riks-Råds Råde blifwit författad; Och torde här förstås Drottning *CHRISTINE* Förordning om Städernas seglation, dat. Stockholm den 20. Nov. 1636.

Uti Drottning *CHRISTINE* Förordning af den 31. Oktobr. 1650. tillåtes hwarje Stad i Riket, och fölgachteligen äfwen Ekenäs, at hafwa sina wisfa utridare, som skulle efterstå alt olaga Landskjöp. (d) Detta tillåtes äfwen uti Resolution på Stådens allmänna besvär af den 13. Julii 1719, S. 1. Herr Arvid Ericsson (Ståtar) til Lindö och Preys, Krigs Öfwerste och Ståts Hållare i Stor-Furstendömet Finland, aaf ut et Bref, daterat Ekenäs den 10. Nov. Anno 1598. mot Landskjöp emot Ekenäs Stads Privilegier. Äfwen gaf Gref Gustav Adolph (Lejonhufwud) ut Fullmacht dat. Raseborg den 5. April 1646. til Tullens erläggande, samt Godsets *confiscerande* för them, som seglade Stapelstaden förbi. Högwålbemålte Grefwe gaf äfwen år 1651. den 1. Julii Staden Ekenäs, den Han kallat wår Stad, Full-

(d) Strandridaren har denna tiden blifwit lönad med 25. Daler Kopp:mt om året. Se Ekenäs Stads Dombol af år 1662.

Fullmägt och befallning; at *confiscera* all den del hwarmed Landskiöp Drifwes emot Stadens Privilegier. (e)

Uti Drottning HEDVIG ELEONORÆ Resolution på Ekenäs Stads andragne beswår, daterat *Stockholm* den 1. Sept. 1664. *confirmeras* 1:0 Stadens Privilegier, 2:0 tillåtes intet, för särskildes skäl och *considerationer*, then handel som 1614. i Rikshandels Ordinantziens andra punkt skal wara efterlåten, dock förmenes icke resa til *Nesvel*. 3:0 Efter Staden til tredjedelen, jemte begge Prästegårdarna war afbrunnen, och således en stor del Borgerskap flytt derifrån; ty bewilljades at Staden på tre års tid niuter frihet på alla byggnings Materialer. 4:0 Berättes at Lojo Marknad, som fyra mil ifrån Staden hålles, hafwer tilförene hört Honom enskilt til, och warit i Staden hållen, men förmedelst en Stadens Förmans praktiker är ifrån Staden *Abalienerat* och til Åbo förundt, hwarföre Åbo Stad öfwer samma Marknad borde framte Kongl:it Bref, eljest må Marknaden til Staden Ekenäs igen förläggas. 5:0 Tillåtes Fiskerier. 6:0 Förmåles at Lands: Höfdingen förwågrat siette delen af *Accisen*, som til Statens aflöning warit förundt; Men Hans Kongl. Maj:it beslutit, at Staden skulle niuta *Accisen* och deremot hålla Stadens Stafet wid magt.

Åf Drottning HEDVIG ELEONORÆ Resolution af år 1672. den 12. Decemb. öfwer Ekenäs Stads beswårs punkter anmärckes allenast; at Marknaden wid midtastan skal intet hållas i Lojo, utan i Ekenäs och at Brukshandelen och annat Landskiöp stråns geligen förbuds.

År 1676. den 15. April *confirmerade* Konung CARL XI:te Ekenäs Stads wålfångne Privilegier, friheter och Resolutioner, at obehindrat niuta och behålla efter theras råtta innehåll och för

B

för

(e) Åf Stadens Domböcker, insände til Kongl. Hof-Rätten i Åbo, ses at jemwål fleras waror, i grund af dessa Förordningar, blifwit af Tillbetsningen härstädes *confiscerade*.

förstånd, så wida the icke löpa emot Handels *Ordinantiem* af år 1617. eller andra *fundamentale* Rikssens Lag och stadgar. Af Konung *CARL XI*tes *Resolution* på andragne beswår, *dat. Stockholm d. 11. Nov. 1680.* Anmärckes, at här igen förbjudes det Bruken i ingen måtto, måtte *prejudicera* Staden med förbuden handel. Man ser ock här, at Staden giordt ansökning at få bygga wäg, hwarpå Brukens järn skulle wägas emot wägpenningars erläggande; och at så wid Baresund bygga en wäg för det ifrån Ingo utgår, samt at de borde saken i Kongl. *Cammar Collegio* anskrifwa, och der, på Kongl. Maj:ts nådige behag af Hämta behörig *Resol.* som med det de underdånigast begära, är och kan nyttigt och giörligast wara. Staden gjorde ock nu ansökning om tilstånd at få segla utomlands, men förgåfwes. Likaledes blef Staden tildömd den delen af *Accis* och *Bakugns* penningar, som dem ifrån år 1676. til 1678. war förhållen.

År 1686. d. 9. *Nov.* bekom Staden igen Konung *CARL XI*tes *Resol.* på andragne beswår; Sammaledes år 1693 d. 18. *Novemb.* och 1697. d. 23. *Decemb.*

Konung *FRIEDRICH* har genom *Resolution* af d. 14. *Decemb.* 1723. widare stadfäst denne Stads Stadsrått, samt då äfwen förundt den samma åtta frihets år, til des uprättelse igen, efter öfwerståndens hientelighet; under hwilken tid Staden för alla *contributioner*, bakugns, bostaps och Mantalspenningar samt båtsmans håll och husbehofs *Accisens* erläggande förskontes. Men Port Tullen med *Salu Tobaks* och *Fapprians Accisen* upboros fuller af wederbörande betjente; Men sedan fördeltes penningarna efter handen, under Lands Högdingens inseende, dem emellan, som i anseende til den ledna skadan måst behöfde understödd til byggnaders fortsättjande. Man ser ock af denna Förordning, at Staden giordt ansökning om *leglation* på *Revel*, men aflogs och förböds wid förlust af Stadsrått. Afwenledes förböds

förbuds Allmogem deromkring at fara någorstådes innom Riket med waror, med mindre de bewis ifrån nästa Stads *Magistrat* anskaffa, at samma waror äro deras egen afswel.

1724. d. 23. *Jan.* fick Staden igen Konung *FRIEDRICHS Resolution* på andragna besvär, hwaraf ses at Borgerskapet åter giordt ansökning om *seglation* til *Revel*, men kunde ej tillåtas för flera orsaker, i synnerhet, så wida *Ekenäs* ansågs för en *Uppstad*. Sammanledes 1728. d. 11. *Jan.* då det äfwen blef förklaradt, at förnämnda frihets år borde taga sin början med år 1724. och uphöra wid slutet af år 1731. Nu förbuds ock, af samma grund som 1724. *seglation* til *Revel*. Denna tid, som af *Resolutions* 7. S. ses, har ock Staden sökt få bewista *Matss Wåhø* *Marcknaden* wid *Pickala* bro i *Giundo* *Sokn*, men blifwit *remitteradt* til *Kongl. Commerce Collegii* afgörande; och af *Resolution* öfwer *Ekenäs* Stads andragna besvär wid 1731. års *Riksdag*, gifwen *Stockholm* 1734. d. 25. *Octob.* S. 3. ses, at redan 1725. derom blifwit ansökning giordt, men af *Kongl. Commission* i *Finland*, uti *Resol.* af d. 6. *Sept.* 1725. blifwit afslagit, och *Helsingfors* och *Borgo* tilågnad; som ock nu 1734. derom ansöktes, men afslogs af samma grund, som *Commission* det gjorde. Af *Kongl. Maj:ts* *Nådiga Resol.* uppå *Allmogens* af *Naseborgs* östra och wästra *Härader* i *Nyland*, wid 1731. års *Riksdag* andragne besvär, gifwen *Stockholm* i *Rådskammaren* d. 27. *Octob.* 1732. S. 39. ses, at ock *Allmogem* anhåuit det *Ekenäs* Stads *Borgare*, måtte äfwen som *Helsingfors* *Stad* frött få handla wid denna wid *Pickala* bro hållna *marcknad*; Men afslogs ock nu af samma grund, som *Commission* det giordt 1725. neml. så wida de åt *Helsingfors* *Stad* förundte och wid *Commissionen* uppwiste fordna *Privilegier* af år 1584. samt 1594. förklaradt bemålte *Helsingfors* och *Borgo* *Städer*, til denna *Marcknad* wara berättigade.

1732. d. 11. *Jan.* fick Staden igen *Resolution* på andragne besvär; widare af år 1734. d. 25. *Octob.* hwaruti Staden först

ansörer åtskilligt, såsom tjänande til hämmande af Landtkiöp, och Lands- Höfdingen i Orten sedan påsläggas, at hålla ålswars sam hand deröfver, at de många utkomna klara och tydeliga Förordningar emot Landtkiöp, neqa efterläsivas, at Borgerskapet ej må skie något förfång. Staden blef ock nu bewilljad en Märcknad, som tager sin början den. 25. Febr. eller Mats- måshodagen, och påstår i 8. dagar, i stället för Midfaste Märcknaden, som enligt Kongl. Resol. af år 1672. ifrån Lwoj bordt til Ekenäs flyttas; men nu blifwer oförändradt. Äfwen förundtes denna Stad nu i nåder sit eget Post- Contoir, hwarwid Post- Mästaren skulle niuta all wid Ekenäs Stad fallande porto til lön, hwilken porto upbåres efter Helfingsfors Post- Taxa; dock bör Post- Mästaren af denna sin lön ärligen underhålla en Karl och häst til Påstens förande fram och tillbaka emellan Staden och nästa Påstgård på stora Ordinarie Påstvägen.

Yttermera har Staden erhållit Resol. på andragne beswår af år 1738. den. 14. Decemb. At denna Stad så wäl som andra Städer efter sista Ryssa wälde, åtniöt wiså frihets år, men dock under samma tid på wist sätt gjorde Kronan det eskade förflottet, kan inhämtas af et Rådskugu Rättens Protocoll, hållit i Ekenäs Stad den 20. Maj 1745.

1750. den 4. Junii fick Staden tillstånd at 3 $\frac{3}{4}$ mil härifrån uti Karis Cohn och Byn Kyrckstad inrätta en Kiöping och derstädes hålla öppna bodar med Specerier, Kläden, salt och saltströmming, samt andre för Landtboerne tjenlige och nödige waror, och deremot åter upkiöpa, hwad Allmogeen kan hafwa at förpfittra. Af Resol. på andragne beswår den 11. Nov. 1680. S. 10. ses, at Lands- Höfdingen då redan blifwit befalt at undersöka huru wida det wille skicka sig at hålla öppna bodar wid försånnde Kyrckstads By.

Äfwen så undfick Staden 1751. den 16. Julii Ref. på underdånigst giord anhållan, at så niuta wägare penningar af Bruks Patronerne för det Järn de utskippa, såsom nödige til Stadens aflös

afslöning, m. m. hvaruti deras begäran afslögs, af den stund denna Stad ej kan anses för någon Bergs- Stad.

1752. den 29. Junii blefvo Klämmingarna förbudna at taga wedlaster på östra sidan om Hangeudd, denna Stad til förfång och mehn. Vidare 1752. den 23. Octobris, då Staden i synnerhet anförde besödrat öfver olaga handel, som Bruks- ägarne och Krono- betjente skola föröfwa.

Uti denna Stad fått flera Kongl. Resolutioner, än nu finnes ibland des Handlingar, och hwilkas innehåll hårtills korteligen blifwit anförd, är otwifelachtigt; i synnerhet nämner Högwälsborne Herr Cancellie Rådet Ol v. Dalin i sin förnämnda til mig afslämnade höggunstiga skrifwelse följande, som härstädes ej äro til fångs, neml. Regeringens bref af den 26. Martii 1633. til då warande Gouverneuren öfwer hela Finland, sedermera Grefwe och Riks Amiral Herr Gabriel Bengtsson Oxenstierna angående Ekenäs, och Resolutionerne af den 29. Martii 1647. den 8. Nov. 1650 och den 11. Nov. 1682.

Ytterst wil man ock här nämna, at åtminstone en stor del af den Fri- Herrliga Banerska Titten skrifwit sig til Ekenäs, och at afwen Herr Riks- Rådet Gustav Baner 1597. den 3. Maj härifrån skrifwit et bref til sin Broder Herr Riks- Rådet Sten Baner. Se Herr Cancellie Rådet och Ridd. Stiernmans Svea och Götha Högdinga- Minne, s. 26. 46. 274. 309. 330. och Bilagorna til Jon. Werwings Historier om Kon. SIGISMUND och CARL IX s. 192. 210. Men man har ej kunnat få någon tillförlitelig underrättelse om någon af nämnda Familie warit någonsin rådande öfver Staden eller ej.

S. 2.

Swad Stadsens Namn angår, så lär ingen kunna twifla, at icke Staden af des Inwånare, som så wäl här, som annorstädes i Nylandska skåregården ifrån Xrte

Hundrade talet varit Swenskar (f) blifwit nämt Ekenäs, af de här på udden då förtiden wärande **Star**. Ty at på denna ort tilförene varit tilgång på **Star**, kan man finna ders af, emedan på Gullöb Säteries Rusthåls marck, i synnerhet på ången, som är en liten fierndels mil belägen ifrån Staden, än wåra **Star** til tåmmeligit antal, ehuru största delen af dem nu mera äro af ålder förskämde. På Ramsholmen, som hörer under den nära wid Staden belägna Ladugården, hafwer ock tilförene wårt nog **Star**, ehuru de nu äro dels nederhugne, dels af ålder förrutnade. Ja gammalt folck hafwa berättat, at **Ekstubb**ar jemwål funnits på **Kyrckio**gården i Staden. Af denna orsak tyckes jemwål Staden hafwa bekommit en **St**, til

sit **wapn**, som ses så wål af des åldre som nyare **Sigill**, hwilcka jag här wid låtit aftrycka, och af hwilcka det nyare i synnerhet föres ställer Stadsens näringsfätt; Och

derföre har äfwen Herr Hof: *Auditeuren* Eric Tuneld (i sin Inledning til *Geographien* öfwer Swer. R.) kallat Ekenäs på *Latin*: *Quercuum Peninsula*, samt *Siefridus Aro. Forsius*, som härstädes war *Kyrckio*: Herde mot börsian af förra *seculo*; ifrån *Grakiska*n kalladt Staden *Dryopolis*, och sig sielf *Pastforem Dryopolitanum* (g). Högwålborne *Cancellie* Rådet och Riddaren Herr

(f) Besö Herr Mag. Heur. Forss Disp. De Helsingforsia, Part. Pr. §. I.

(g) Besö Hans strefna Anmärkingar til R. GUSTAV ADOLPHS Swenska Bibel, som än finnes i Ekenäs.

Herr *And. Ant. von Siernman*, har utur *Stats Secreterarens* och *Cancellie-Rådets* Herr *Olof Hermelins Hecatompolis Sveonum*, hvars original finnes uti Hans widlyftiga och utwalda *Bibliotek*, utskrifwit och mig höggunfäst meddelat följande *verser* öfver *Ekenäs Stad*, hwilcka i lifa måtto bekräfta det som anført är:

Has postquam *Svionum* terras tenuere coloni,
 Æqvoreo potior jam satis apta sinu.
 Quod multo viguit vicinum robore litus,
 Nominis hæc prisce fertur origo mei.
 Ast procul Ælthyonum pelagus me dividit arvis,
 Atque meos portus verberat unda sali.
 Elogvio sum *Sveda*: loco sed *Fennica* dicor.
 Exulat & patrio lingua vetusta solo.

Eljest finnes, såsom redan tilförene nämt är, öfver *Staden* en *Charta*, författad af *S. Broterus* 1696. som dock är mycket illa medfaren. Nu för tiden är *Staden* bebyggd såsom följjer; neml. här finnes 119. bygda gårdar, hvarå alla husen äro af trä, och en del af dem rödfärgade, samt af dessa endast tvänne Byggningar två våningar höga. Midt i förra *seculo* finner man *Staden* varit indelt i 4. *quarter* (h); men som man ingen vidare underrättelse äger, huru med denna delning varit beskaffat, ty har den förmedelst *Magistratens* sorgfällighet nyligen igen blifwit fördelt i 4 *quarter*, nemligen *Östra*, *Västra*, *Södra* och *Norra* samt *gatorna* äfven sina wiså namn tillagde. Torget och *gatorne* äro wäl ej stenlagde, men behöfwa det icke heller så nödwändig, emedan grunden i sig sielf är eljest nog fast och afhållig, och de merendels hållas genom svande rena. Torgets storlek är i längden 65. och bredden 68. *aknar*. *Gatorna* äro til antalet 17. utom några små gränder, hwilcka

(h) Beså gamla *Kyrkis* råtenskaps boken.

hvilcka åfwen alla witna om fordna tiders mindre sorgfällighet om regelbundet byggnads sätt. Stadsens längd är ifrån *H. v. Auaiteuren Wahlbergs* grind til stranden längs med Kungs och stora Kyrkio gatorna 1070. alnar, och bredden ifrån Tullporten längs med Trågårds och Nådstugu gatorna 723. alnar. Emedan Husen i senare tider äro nog wäl bygde, och *Magistraten* nu mera jennwäl giordt den författning at inga nya Hus skola täckas med takwed, ej heller nya Badstugur byggas utan spis och pipa; des utom som sagt är, en del Hus redan finnes rödmålade, och man hoppas det samma åfwen om de öfriga framdeles, gatorna åfwen äro torra och rena, så kan man med fog säga at Staden äger et nog behageligt utseende. I synnerhet ser Staden mot hösten, då humblan begynner mogna, ut såsom en Trågård, hvilket at sjösidan gifwer en angenäm *prospect*. Så kan en åfwen ifrån Staden hela sommaren igenom se Bruks Fartygen, som innehafwa laster för *Fischers, Antskog, Billnäs* och *Svarta* Bruk, passera här förbi; At jag ej heller må förtiga, det de gent emot Staden midt öfwer sjön liggande Legswald, Trollböle, Wåsterby samt Österby Hensmans härliga åkrar och gröna röwafar, tillika med Ladugårds ågorna, giöra rätt et wackert utseende.

Staketet, som omgifwer Staden på landsidan, är försvarsligit, och sker des byggande samt wid magthållande nu mera på Tull Societetens bekåstnad, så wida Staden nu för tiden äger ingen del i *Accisen*; ehuru, som i S. 1. anfördes, man finner, at Staden i förwa *seculo* njutit *Accisen*, och deremot warit skyldig hålla Staketet wid magt; jennwäl sedermera flera gånger giordt ansöfning, at återwinna samma förmon, men förgåfwes.

§. 3

S I wela nu förfoga oss at något närmare tala om Stadsens *publica* Hus, hwar ibland förekommer i förstone *Byrckan*. Denna är belågen måst midt uti eller litet när

närmare til västra delen af Staden. När början med des byg-
 gande stiedt, kan man i breif af Kyrckioräkningar och andra
documenter, ej med wisshet säga, dock föregifwa en del gamla
 män efter den sägen de fått, at arbetet ej då strax, när det
 blef begynt, funnat fullbordas, för mellankommande krig med
Polen. At Kyrckan, som är af sten och hwälfd med bräder,
 blifwit om icke hel och hållen, dock til största delen upbyggd af
 framledne Riks-Rådet, Fält-Marskalken och Lagman öfwer
 tijn Hårads Lagsagu Grefwe *Gust. Adolph Lejonhuswud*, kan
 inhämtas så af ännu lefwande gamla mäns berättelse, hwilcke de
 fått af sina föräldrar, som ock af de twenne wapn, som sittja utan
 för stora Kyrckiodören, hwarest orden så lyda: *Gustavus Adol-
 phus Lejonhuswud, Grefwe til Rasborg och Falkensfen, Sweriges
 Rikes Råd 1653*. Strax här bredewid står andra wapnet med
 desä orden: *Christina Chatarina De la Gardie Grefwinna til
 Rasborg och Falkensfen 1653*. När den samma blifwit färdig
 kan något när slutas af det tal, som Grefwens Hoppman hölt
 på Rådstugan den 6. April 1666. och hwilcket finnes i Stadsens
 Dombok, si lydande: Det J wele kasta på den gamla
 Kyrckie satstugan, det kunnen i kasta på den nya stenkyr-
 kan; jag wil med Grefwens dagswärcken låta föra gruset
 derut, och J må taga bänkiarna utur gamla Kyrckian och
 sättja i den nya, så kan man låta nu straxt predika derin-
 ne; När GUD wil Hans Excell. unga Grefwen hitkommer,
 så låter Han wäl försärdiga det som selas på Senne. Hög-
 wälbemåtte Grefwe, som afstomnade i *Rautis i abala Eölen* år
 1656. den 29. Nov. skal äfwen ock å nno låtit upbygga Ersta
 Kyrcka uti *Wästergjötchland*, samt med sköna torn och takmål-
 ning bepryda, såsom ock i sit förnämnda är upfatte *Testamente*
 förordnat och anlagit medel til *Ekenäs Stads Kyrckas repara-
 tion* och besirning, såsom Högw. Herr *Cancel. Råd. och Ridd.
 von Stiernman* uti höggunstig skrifwelse mig underrättadt. Bes-
 sagde Kyrcka är annars täckt med spåntak, ägande äfwen et

stentorn af 103. fots högd til röstet och 17 $\frac{1}{2}$ fots bredd och längd
 innom muren. ¶ Kyrckio-Rådet den 10. Febr. 1760. *projektera-*
des til nytt Kyrckiotorns byggande, hållet som innamwärfket af
 detta skal wara tåmmeligen förfallit. Kyrckans storlek är som
 följer: neml. längden 109. fot, bredden 48 fot, alt innom muren,
 och högden til högsta hwalfwet 30. fot. Deruti äro 5. pelare
 å ömse sidor om stora gången, och 5. som stå på hwardera si-
 dan af Kyrckan fasta i muren. Uti henne finnes 5. fönster på
 södra, 2. på östra och 3. på norra sidan, samt et i tornet, äfwen
 på södra sidan. Altar-taflan, som är måstadelen af Ek, har
 tillförene warit rätt wacker, med bilder utswad; Men är nu mera
 tåmmelig gammal: Den föreställer annors *Marie* bebodelse,
 Frälsarens födelse och dop, samt Hans lidande och den heliga
 Natwardens insticketse. Uti förra Ryska tiden är den nog illa
 medfaren, och äfwen et stycke nederst af taflan borttagit, hwil-
 ket dock sedermera igen är *reparerat*. Chorbalken är målad
 1673. och hafwer följande *inscriptioner*; neml. emot Mansfolcks-
 sidan språken af *Psal.* 147: 12, 13, 14. emot Qwinfolcks-
 sidan, af *Psal.* 122: 3, 4. och äfwan för stora ingången til Choret af
Psal. 121: 8. ¶ Choret finnes ock en *Låttare*, så wäl å man-
 folcks som qwinfolcks sidan, hwilcken blef målad 1724. Predik-
 stolen är af furu, wäl uthuggen, målad och med 9. stycken
 infatte bilder beprydd. På öfwersta delen af den samma, som
 hånge wid pelaren, finnes denna orden: *Margaretha Ekrot,*
sordom Probstinna i Karis Klåseby. Capellanen härstädes
Herr Nils Stigelius har 1697. köpt för 40. Daler en gammal
 Predikstol ifrån *Ekenäs* församling och skänkt den til *Wusula*
Capel i *Lojo*. Til denna nysnånde Predikstols bepryddande äro
 1630. ser stycken bilder köpte. Twenne ljuskronor finnes här;
 den större, som består af 16. armar och en slächter örn öfwerst,
 är köpt med Kyrckans medel, och äger ingen *inscription*; men
 på den mindre, som har 6. armar, finnes följande: Denna
 Ljuskrona är skänkt af *Daniel Hielmerus*, år 1730. d. 25. Dec.

Inga gamla Muncke Måseböcker, eller andra Ålderdoms märcken finnes i denna Kyrcka, ej heller några andra märckeliga omständigheter i des räkne- eller *Historie* böcker anteknade. *Sacristian* som äger et fönster på norra sidan, är 22. fot lång, 16 $\frac{1}{2}$ fot bred o:h til mellantaket 12 $\frac{1}{2}$ fot hög. 1755. byggdes Källaren under *Sacristian* och 1756. förvarades den med galler och lås. I Kyrckan finnes allenast en murad graf, dock utan grafsten, allenast med bräder täckt, uti hwilcken *V. Lagman Elias Streng* är begrafwen 1693. som då betalt för infösen i grafwen 36. daler Kopp:mt. På Kyrckogården är äfwen en murad graf, med et litet hus påbyggt.

Man wet ej, at Kyrckan, sedan den blef bygd har warit underkastad någon eldswåda eller andra särdeles swåra öden. 1693. den 18. *Nov.* har Hans Kongl. Maj:st *CARL XI.* på giord ansöknung, förårt til des *reparation* och betäckning 600. daler Kopp:mt. 1724. gjordes äfwen ansöknung om någon understöd til Kyrckan, men kunde ej, i anseende til Rikets då warande medellösa tilstånd, erhållas; såsom ock 1672. derom redan blifwit ansökt, men icke bewiljat.

1750. den 2. *Octob.* förundte Hans Maj:st allernådigst en *Collect* öfwer hela Riket til Kyrckans *reparation*, och bestego sig då *Collecterna* til 2510, daler 15 $\frac{1}{2}$ öre Kopp:mt; nemligen.

	Daler. öre.
ifrån <i>Stockholms Stad</i>	191. 3.
ifrån <i>Upsala Stift</i>	386. 3.
ifrån <i>Abo stift</i>	274. 3.
ifrån <i>Carlstads st.</i>	119. 13.
ifrån <i>Borgo st.</i>	85. 19.
ifrån <i>Giöteborgs st.</i>	222. 7.
ifrån <i>Calmare st.</i>	57. 9.
ifrån <i>Strengnäs st.</i>	138. 18 $\frac{1}{2}$
ifrån <i>Hernösands st.</i>	180.

Denna omgjutning fästade 407. daler 2. öre Ropp:mt. Omkring Kyrkogården är trä-planck, så när som på et litet stycke, hvitket består af stenwall. 1713. då stycket skiedde til *Stockholm* för Dyfka infallet, blef äfwen Kyrckans Skrud öfverförd och 1721. i *Novemb.* återhämtad.

På Hennes skrud märckes i synnerhet följande, neml. *Communio* Kalcken, som är förkyld utan och innan, med dessa ord påskresne: *Manderscheidt Blanckenbjelm und Ruffensten Greve Zu Rasborek A:o 1613.* förmenes vara skänckt af Grefve *Lejonhufwud.* (k) På *Oblats* affen stå bokstäfverna *J. R. - C. M.* 1693. Den samma säges vara fördrad af Herr *General Majoren Ribbing* 1693. (1) På *Patten* är ritat et Lamb med sergersana på ryggen, och följande mening deromkring med muncks festil: *Agnus Dei X qui portis X peccata X mundi.*

Förån denna, härtils omtalta Kyrcka blef upbyggd, har et litet stycke härifrån varit en nog gammal af trä; åldrigt solet weta än utnämna skället hwar den stått. Mera har jag mig ej om den samma bekant än at 1673. hwara Liken ännu blifwit begrafne så wäl i gamla som nya Kyrckan.

Förån jag går längre at tala om denna *Etads Prästers* skap, är nödigt at förut nämna något om *Pojo Eofns combination* med *Ekenäs.* Af *Konung CARL XI*tes *Resol.* på *Ekenäs Etads* andragne besvär, dat. *Stockh.* den 17. *Nov.* 1680. S. 7. finner man at *Etaden* då redan gjordt ansökning derom, at *Pojo Skåregård* skulle förordnas til *Etads Kyrckan*, at der hålla sin *Gudstjenst*, och at saken då blifwit remitterad til *Lands-Höfdingen* och *Biskopen* at derom disponera. Af *Konungens* *Bref* til *Consistorium* i *Abo* af den 6. *Julii* 1694. ses widare, at *Consistorium* året tilföre eller 1693. uti *Majo* och *Julio* genom *skrifwelse* und. rdänigst påmint, at i förmågo af nyhånnde *Resolut.*

(k) Hese Kyrckans inventarium af 1726.

(1) Se nyhånnde inventarium.

af den 11. Nov. 1680. måtte uti närmare undersökning och öfverwägande tagas, om icke några närgränsande byar kunde läggas ifrån Karis och Pojo socknar under Ekenäs Kyrcka, til des så mycket bättre *conservation*, och at Ekenäs sedan kunde förefes med en Pastor tillika med Pojo, då *resolverat* blef: at *Consistorium* tillika med Lands: Högdingen skulle sederfammast anställa undersökning, huru detta bäst och beqvämligast skulle låta sig giöra. Sedan finnes af Konungens Bref til Lands: Högdingen af den 5. Jan. 1695. at ransakningen härom blifwit öfwe:sticckad, då ock, enligt detta, och Konungens til *Consistorium*, af samma dag och år, affändna Bref och befallning; Pojo Sockn blef *combinerad* med Stads Församlingen, och äfwen de Hemman, af Pojo Sockns Skåregård och andra lägenheter, som Staden så nära äro belägne, at de måst alla Predikodagar hafwa sitt Kyrckiogång i Staden, blefwo lagde under Stads: Kyrckan, både til deras Kyrckiogång, så wäl som Kyrckans underhållande. Förän detta skiedde, reste Pojo Präster hwar tredje Söndag til Skåren at förätta Gudstjenst derstädes, hwilcken hölts på Engholms Sätterie. I nämde Konunga Bref til Lands: Högdingen står ock med klara ord, at den ämnade Pastoren öfwer Staden och Socknen, kunde hafwa sitt Hemwist i Staden, och Pojo *confiaereras* som et *annex*; hwarföre man äfwen skäligen kan säga, at Pojo Sockns *deputerade*, utan tilsäkelig grund, wid et Kyrckiomöte, i Ekenäs den 9. Junii 1756. sökt bestrida detta.

Enligt Konungens Bref til *Consistorium* af d. 17. Junii 1695. ätnjuter Pastor i Ekenäs och Pojo de 50. tun. Spannmål, som Pastor i Ekenäs för *combination* ägt. Detta är widare stadfäst uti Konungens Bref til *Consistorium* af den 9. April 1695. hwaruti äfwen Capellanen, som, efter för anförde Konunga-bref af den 5. Jan. 1695. tillika är *Pedagogus* wid Skolan, tilågnas den åker och ång, som Pastoren, för än *combination* skiedde, ägde. Så som ock uttryckeligen förmåles, at den förordnade Kyrckio-Hersden,

den, neml. *Benedictus Macrolander*, som tillförene war *Pastor* uti *Pojo allena*, skulle få bo i *Pojo Prästegård* in til des *Staden*, i hwilcken inga *Pastoris* hus då för tiden woro sådana, som nödwändige för *Honom* synes, skulle kunna upfattja och sedan wid magt hålla. Hwaraf igen Klarligen kan inhämtas, at *Pastoren*, så snart tjenliga hus för *Honom* i *Ekenäs* blifwa upbyggde, bör bo i *Ekenäs* och ej i *Pojo*, som hærtills skiedt; hwaraf ifrån *Han* gemenligen hwar tredje *Söndag* rest til *Staden* at *Predika*, då andra *Capellanen*, hwilcken ständigt bor i *Staden*, derstädes de andra 2:ne *Söndagarna* förvättadt *Gudstjensten*, som här altid skier på *Ewenka*. Nu för tiden hålles i *Staden* ottesång allenast de 3. stora *Högtidsdagarna* och *Passions* tiden, men ingen *Aftonsång*; dock har åtminstone här i förra *seculo* äfwen blifwit *Aftonsång* hållen, som kan inhämtas af et *Protocoll* hållit sammastädes den 17. *Sept.* 1642.

De omtalte 50. tunnor spanmål tyckas under förra *Rycka* wäldet och någon tid derpå varit til *Kronan* indragne, emedan man finner af *Resolutionerne* af år 1723. och 1724. öfwer de beswår som *Allmogon* af *Raseborgs* *Öst.* och *Väst.* *Härad* samt *Kyrckio* = *Herden* och *Ekenäs* *Borger*skap underdånigst andraga låtit, det ansökning blifwit gjord, at de samma igen måtte i nåder at då warande *Kyrckio* = *Herden* blifwa förundte.

För de 31. *Hemman* af *Pojo* *Skåregård*, som äro anslagna under *Ekenäs* *Kyrcka* betalas ifrån *Pojo* 2. tun. och 21. kapp. råg i winsäd til *Staden*, enligt *Consistorii Ecclesiastici* i *Abo* utslag af d. 7. *Nov.* 1700. Af 3. S. i *Resol.* på *Borger*skapets i *Ekenäs* beswår, af d. 11. *Jan.* 1728. ses at de gjordt ansökning, det wiska *Hemman* af *Karis* *Cohn*, i folie af *Kongl. Maj:ts* d. 5. *Jan.* 1695. skiedde bifal på *Lands* = *Höfdingens*, sedermera *Kongl. Rådets* *Grefwe* *Carl Bondes* förslag måtte påläggas, at jemte *Borger*skapet underhålla *Stads* *Kyrckio*byggnaden, emedan de der skola hafwa sin *ordinarie* *Kyrckio*gång, och således befrias ifrån *Kyrckio*byggnaden i *Karis* *Cohn*, hwarpå *resol-*

verades, at Lands-Höfdingen borde derom undersöka, och sedan med sit utlåtande, jemte *Consistorii* betänckande inkomma. Och då wid 1731. års Riksdag derom vidare i underdånighet påminnes, beslöts uti G. S. i *Resol.* på *Ekenäs* Stads andragna besvär, gifwen d. 25. *Octob.* 1734. at det skulle blifwa wid Kongl. brefwet af d. 5. *Jan.* 1695. och således ej allenast de redan ansförde Hjemman af *Pojo* Skåregård, utan ock de omsökte Hjemman af *Karis* Sökn under Stadsens Kyrcka både til sin *ordinarie* Kyrckfogång, så wäl som Kyrckans underhållande bibehållas, emedan de ej kunna beswäras mer än på et ställe. Äfwen finnes af G. S. i *Resol.* uppå *Raseborgs* D. och *W.* Häraders enskilt besvär, gifwen d. 20. *Nov.* 1728. at *Pojo* Söknns Inwånare begårt, det *Ekenäs* Stads Borgeckap måtte sielswa hålla Stads Kyrckan wid magt, och Söknboerne deras Sökne Kyrcka; då saken blef remitterad til wederbörande, at deröfwer med sit betänckande inkomma. Och då de wid 1731. års Riksdag vidare här uppå yrkade, blef uti 44. S. i *Resol.* på *Raseborgs* D. och *W.* Häraders besvär, gifwen d. 27. *Octob.* 1732. faststalt at det häruti skulle förblifwa wid Kongl. Maj:ts nådiga bref af d. 5. *Jan.* 1695. Vidare kan man icke heller obemäkt lämna, det Borgeckapet genom underdånig ansöking begårt, at Stads Församlingen måtte efter *Proffstens Gåbr. Keppleri* död, få sin egen särskilde Kyrckio-Herde, och således stillas ifrån *Pojo* Lands Församling. Hwaruppå Hans Kongl. Maj:ts den 24 *Julii* 1753. *Resolverat*, sedan wederbörande hörde blifwit, och Kyrckio-stämman här om i *Pojo* d. 23. och i *Ekenäs* d. 25. *Martii* 1752. hållit, at *Pojo* och *Ekenäs* skulle blifwa *combinerade* efter förwa wanligheten, emedan de särskilt ej skulle förmå uppehålla sin Kyrckio-Herde.

Emedan hwarcken wid *Ekenäs* Kyrcka, eller i *Nådstugan* finnes några *documenter*, som nämna om hwilcka här varit *Pastores*, så har man haft ganska swårt at här få någon tillräckelig esterrättelse, häst som man ej kunnat få tilgång til sådane

dane Handlingar, som derom torde finnas i *Consistorio Eccles. De Kyrcio=Herdar*, som man dock fått reda på och hafwa varit uti Ekenäs sedan *reformationens* tiden, äro följande: *Mag. Sigfridus Aronus Forsius*, 1613. (m) *Arvid*, 1642. *Mag. Job. Babn*, 1650. *Henricus Petreij*, 1660. *Hinricson*, 1663. *Matthias Simonis*, 1679.

D

Efter

(m) Om denne märkelige och nog bekante Mannen, wil jag här anföra det bästa och förnamsta som mig om honom kunnat blifwa bekant. *Sigfridus Aronus Forsius* Finno Ny'andicus, som han sig i sine *Prognosticis Astro'ogicis* kallar, är född i Helsingfors, dock wet jag ej säga hwilket år. Huru och hwarest han i sin första ungdom staderat är mig ock obekant. Tillika med Herr Professor *Hieronymus Birckholter* blef han 1600. af K. Carl IX:de förskickad til Lappmarken, at underöka den ortens naturliga beskaffenhet och belägenhet, då han färdades ända til ijschafvet, samt uppteckade flere orters *Longitude* och *Latitude*, efter de Instrumenter han då kunde hafwa. Se *Schefferi Lappon. p. 13. och 15.* Om hans utländske resor med Grefwe gust. Hora til *Ranckas*, sedermera *Fält-Marskalk* och *General Gouverneur* öfwer *Pommeren*, hwilken's Hofmästare och Informator han war, skiedt för eller efter denna tiden, kan jag ej med wisshet säga. År 1603. blef han *Physices* och *Astronomiz* Professor wid *Rongl. Acad.* i *Upsala*. Hans spådom om *Konung Carl IX:des* olyckeliga fälttog i *Wissland*, som aldeles träffat in, tyckes hafwa skiedt 1605. för hwilken (spådom) han wäl på *Konungens* befallning blef satt i fängelse, och pinter på sträckbänken, men dock lösgifwen efter *Konungens* hemkomst. Om denna spådom tala uti en *Prof. Eitwi*-berättelse, upsat år 1706. den han skolat fått i *Pastoren* i *Urtad* Herr *Jöran Scheffer*, en man af 73. års ålder, och hwilken berättelse jag i *Manuscript* äger, så lydande: "Dår *Konung Carl IX:de* fullkomligen hade tatt sig i sinnet, at resa til *Wissland*, at det intaga med krig, har handt, at astonen för *Konungens* afresa hade denna *Astrologi* piga varit ute på gården eller gatan något sent på astonen, och blifwit warse et beynnerligt *Himmels*-tekn, det hon strax wid sin inkomst förkunnade sin *Husbonde*, som strax på stunden gick ut, at det beje; då han som en färdig *Astrologus* strax kunde fatta hwad utgång skulle följa på *Konungens* föresatta resa, gick alltså dagen efter, som war *Konungens* resedag, förut kl. 8. om inorgonen til *Slättet*, begärandes *audience*, at han måtte få tala några ord "med

Efter år 1695. hafwa i Pojo och Ekenäs tillsammans varit följande: 1:o *Benedictus Macrolander.* 2:o *Gabr. Keplerus* och 3:o *Herr Sigfrid. Ingman,* hwilcken undfick Kongl. Maj:tes Fullmägt d. 9. Nov. 1758. och som med mycken nit och ömhet nu förestår denna syster.

21f

"med Konungen för år han afreste; då Konungen gaf honom tillstånd
 "at inkomma. När han nu war inkommen, hafwer han twiswels utan
 "först häliat, och derpå saät: Eders Maj:te, som jag hörer, hafwer
 "fuller satt sig en resa före til Liffland, den jag wil önska bleswe lyck-
 "lig; Men som jag i afrens af et Himmels: teku förmärkt, wil jag
 "önska, at Eders Maj:te wille ännu förändra sit upsät, och sätta den-
 "na resan tillbå: ty om Eders Maj:te anslätter resan och Lifflands
 "inbyggare med Kr:ig antastar, så blifwer hela Eders Maj:tes Kr:igs-
 "maät ofslagen, häften under Eders Maj:te skuten, at Eders Maj:te
 "måste til fot sedan s:vara sig med skuten, och en stor locka skal Eders
 "Maj:te hafwa, om Eders Maj:te undslipper med lifwet. Då Konun-
 "gen swarat, som han altid varit hastig och håstig: Nu kommer åter
 "du Spåman, och något nytt förebringar; då Astrologus swarat: Det
 "är fuller nött, men så:ant nytt som låter hafwa wist eftertrnek och
 "wårckan med sig. Då skulle Konungen swarat: Jag reser likwäl å
 "stad; Men dig skal jag råttm hafwa ut at sträckas, och det skal du
 "så se hafwa wårckan: Din spådom aktar jag intet. Hwarpå Konun-
 "gen befalt honom hafwas ut på sträckebänken, och låtit honom något
 "sträckas, dock icke til döds ic. Huru wida detta allt år sant, lämnar
 "jag derhån. 1608. bles han Mathemazicus eller Astronomus Regius och
 "tillika Kyrckio: Herde wid Riddarholms Kyrcka i Stockholm. 1610.
 "eller 1611. war han anlagad, som skulle han varit deltagande eller
 "åtminstone wetat af den anfält, som Finnarna, wid denna tiden, af
 "Konung Sigismund uphifsade, gjorde til et upror emot Konung Carl
 "IX:de, hwarföre han bles fångstad, och andra gången illa på sträcke-
 "bänken plågad i Drebro, men på Riksdagen i Nyköping för ofskedig
 "erkänd och lösgifwen. Se Mellensii Second. illust. T. 10. p. 39. och se
 "nere delen af Werwings Hist. om Kon. Sigismund och Carl IX. s. 221.
 "1613. bles han Kyrckio: Herde i Ekenäs Stad, hwilcket sålunda såges
 "hafwa skiedt, at han skal blifwit benådad med tillstånd, at begära swad
 "beställning han ånundade, då han skal utbedit sig det minsta Pastorat
 "i Riket. Och som Ekenäs då varit ledigt, ty har han deruppå, af
 "Konung

At Capellaner för 1695. wet man endast en wid namn *Matthias*, som varit här wid påß 1666.

Efter 1695. hafwa följande varit Capellaner i Ekenäs, neml. 1:o *Nils Jacobsson Stigelius*. 2:o *Abr. Palander* 3:o *Jacob Sievoni*, som i 27. år församlingen och *Pedag.* med oförtruten sit föreståde, men är nu mera, sedan år 1738. *Kyrckio-Herde* i *Karis Sökn.* 4:o *Sigfrid Ingman* och 5:o *Mag. Petter Ring*, som dödde d. 3. *Maj* 1759. efter hwilcken denna sista ännu är obefatt.

D 2

Utom

Konung Gustav Adolph erhållit fullmägt, tillika med en donation af 50. tunnor Spannmål ärligen, hwilcken donation Pastores i Ekenäs sedermera, så för som efter combinations tiden 1695. åtnjutit. Och som han gaf ut flera skrifter, af hwilcka de flästa i synnerhet innehöllo prædictioner, prognostica, eller förut-sägelsor om tillkommande ting, (Skolandes och de måste hans Almanackor träffat in med woderleken) så lät han år 1619. trycka hos Igo, Meurer i Stockholm, i 4:to. Den stora prognostica til det år Christi 1619. med sit uträknat och judicerat af naturliga orsaker och de gamla Astrologers föfarenhet. Hwaruti han skal på otillbörligit sätt utropat och justifierat en Bonde eller Djelken Jörn, som utgiffwit sig för en stor Prophet, samt sagt sig intet annat tala och skrifwa än det Angelen ingaf; hwarföre han på K. Gust. Adolphs befallning af d. 6. Jan. 1619. måste begiffwa sig til Uptala, at in för Dom-Capitlet derkådes undergå ransafning och afwänta dom efter sit förhållande. Härpå ingaf han til nämde Conûtorium, under d. 19. Maj, en widlyftig förklaring på Latin om sin Astronomia, Astrologia, Physiognomia, Meteorologia, Chiromantia & nobili illa Chimia; Men bekom icke destomindre, d. 5. Junii, samma år, Dom-Capitlets dom, hwaruti ex S:æ S:æ, Patrum Ecclesiæ, Conciliorum, legum Civilium & Canonicarum, Sanorumqve Ethnicorum testimoniis futilitas Astrologiæ & Chiromantia bewises, samt til slut underskälles Hans Kongl. Maj:ts godfönnande, om icke Foräns borde ifrån Präste-ämberet sättas, tils han med någon uppenbar skrift, af trycket utgången, skulle fördöma och förkastat sina olideliga superstitioner, och gifra dem fyllest, som han förargat hafwer. Strax härpå, eller of under det ransafningen påstod, gaf han in en annan kortare skrift på Swenska, hwaruti han til en del ändrar och återkallar sin förra mening, hwilcken skrift, efter den ej är så mycket widlyftig, jag här har wetat

Utom den wanliga Kyrkio- betjeningen, äro af Försam-
lingens äldsta Sex stycken Kyrkiones Föreståndare, som hafwa
til at se så wäl om inkomsterne som utgifterne wid byggnader
och reparationer.

Sluteligen wil man i denna §. nämna, at här i Staden
af ålder warit en *Padagogie*, hwaruti Stads Capellanen, ses-
dan

lat införa; och lyder den som följer: "Reverendissime Dine Archi Episcopo
" & vos Reverendi & Clarissimi Dni Capitulares, Alldenkund at Eders
" Åhrswärdighet och Eders Wärdigheter mine rationes öfwerseft hafwa,
" med hwilcka jag Astrologiam, såsom alla Höglärde Astrologi och Wine
" Præceptores defenderat hafwer, så widt hon syntes kunna defenderas;
" Och jag icke binder GUD och Menniskians fria wilja til Stiernornes
" wärckande, utan bekänner at GUD hela naturen förändra och fri wil-
" jan henne böija och urdgå kan. Och Eders Åhrsw. och Eders Wärd:er
" af några Patribus och Synodis hafwa bewisat Astrologiam wata da-
" mnerat, så sträfwar icke jag theremot, utan damnerat och försakar henne
" i the ting the henne damnera, men icke totaliter. Ty och många höge
" Theologi nostri seculi efterlåta med rätta det och Eders Åhr. och Eders
" Wärd:er gådra, Stiernornas wärckande i wäderleken, såsom och tem-
" peramenterna i lefwande och wäxande ting, ja och i the nedre elemen-
" ter. Ty kunna the temperamenterna afficiera och böija til något, dock
" icke twinga eller drifwa menniskian emot sin wilja, thet jag alt i mine
" förre rationibus bestädt hafwer. The judicia, som jag i mine Prognos-
" ticon brukat hafwer, äro icke mine egne af mig selswan upstånckte
" eller upfundne, utan the äro af Höglärde Mathematicis och förträffeli-
" ga astronomis i stora böcker sammanfattade, och af alla astrologis och
" practicanibus brukade, och än i dag brukade warda. Ty förhoppas
" mig, at the ingen förargat hafwa, af them, som wäl mena. Thertil
" med uppehålla Försteliga Personer och förnämliga Städer sina Physicos
" och Astronomos i Tyskland. Nativiteter hafwer jag icke många stält,
" utan någre få, hålft nu i the sora år, för nöd skull, thet jag intet
" uppehålle haft hafwer. Alder och sündom som jag dragt med, för-
" menar mig hårefter thenna konst och hennes judicia at bruka. Swad
" Chiromantia anlangar, så hafwer jag wäl Höglärde Wäns regler och
" uttydningar på alla liniers signatur i händerne läst, dock henne icke
" synnerligen brukat, utan tå jag i Örebro satt fången, besökte mig
" Hennes Maj:ts Drottningens Jungfrux och Pigor, och af warkunsam-
" het

dan 1695. som redan anført är, *informerar disciplarne* uti deras Christendom, Latiniska språket, skrifwande och väkrande med mera. När denna *Pedagogie* blifwit inrättad, kan man, i brist af underrättelser, ei säga. Skol-huset är en stuga af trä, nu nog förfallen, belägen på södra sidan af Kyrkan, allenast en gata emellan. Ungdomens antal har här i senare tider warit

D 3

som

"Het sände mig mat och penningar, och bodo mig at jag theas händer
 "besee wille, thet jag då gjorde, efter som jag, af thet jag för i
 "ungdomen läst hade, minnas kunde. Och thet alt til nödhjelp. Til
 "thet tredie, hwad then Bonden wedkommer, så hafwer jag honom
 "aldrig sedt, utan många the med honom talat hafwa, hafwa med un-
 "dersamhet mig om honom mycket berättat, theröfwer jag ock såsom en
 "människa mig förundrat hafwer, och fördenkstull om honom alt så skrif-
 "wit; af hwars anda han drifwes må GUD weta. Ty ddmer jag
 "honom icke til en Prophet, han må sielf weta, för hwad han sig ut-
 "gifwer. Til beslut hwad andra besyningar angår, så kan jag til
 "ihem icke swara, medan Guds egen kära Son, hans helga Propheten
 "och Apostlar och andra fromma Christne, icke hafwa warit för them
 "öansåctade, dock jag icke wed thesoms en bräcklig människia är
 "tillitnaude. Och Prästermannen wil icke ens til sine förwitelser swara,
 "förutan til thet läran angick; ty förundrar jag mig icke så högt thes-
 "öfwer, medan thet i werlden intet är nytt, utan the som i ministere-
 "rio äro, måste ob veritatis professionem sådant ofta förwänta, och jag
 "i alla mina dagar hafwer thet Gud bättre! *quasi facta quodam* warit
 "illa utsatt för hemliga hatare och förföljare, som mig eländiga menni-
 "skia hos Höga Öfwerheten, så ochristel., obarmhertel. och wrångwilti-
 "gen ofta angifwit hafwa, om thet jag aldrig tänckt eller någon tid
 "öndrömt hade, för hwilket jag dock, thet jag utan tårar icke kan
 "säia, mycket ondt lidit och altid hafwer warit mistänckt. Af sådane
 "obarmhertiga menniskior förnimmer jag mig ock nu wata upförd för
 "trapporne. Then Högste Himmelske Domaren emellan them ock mig
 "ddme. End then Heliga Ande, som alla bedröfwade kan trösta, för-
 "läne mig et godt tålamod i Jesu Christo Amen. Eders Ahrenyr-
 "dighet och Eders Wyrddigheter beder jag tienstetigen the wille såsom
 "Guds män med et Christeligit medlidande thenna min förklaring up-
 "taga och til thet bästa uttyda. Eders Ahrenyrddighets, Eders Wyr-
 "ddigheters Alltid tjenstwillige Sigfridus Aronus". För öfrigt är mig ö-
 "belant,

som följer, neml. 1730. woro de 97. st. 1740. 70. st. 1750. 64. st. 1759. 45. st. och denna termin 50. st.

Hwilcka här för 1695. warit *Padagoger* finnes ingen närmare underrättelse om, än at *Matthias* warit Skolmästare wid påß 1672. *Bened. Achander* 1678. *J. Drytzenius* 1691. och *N. Seigelius* 1693. som sedan äfwen blef Capellan. Sedermera hafwa Capellans
nera

betant, om han wärcfel. blifwit til en tid affatt ifrån syflan eller ej. Jag tror at han harefter igenkommit til sit lilla Pastorat i Ekenäs, samt förblifwit der til sin död, som skal timat 1637. då han warit i Helsingfors. Under den tiden han war i Ekenäs, har han icke heller, som af det anförda äfwen redan til en del kan ses, äfidosat sina studia *Astronomica*, utan wisa tider hwar winter och sommar legat hela nätterna öfwer ute på marcken och gjordt sina observationer, hafwandes en Lappmudd på sig, samt en stor bol liggande på bröstet. I denna belägenhet har han jemwäl en gång warit i fara at blifwa ihjälstent af en förbi resande man, hwilcken mente at det warit et spöke. Ibland andra hans spådomar, wil jag här enkannerligen nämna 2:ne. Det säges at Han gjordt sig Almanacka för egen räkning. Uti den samma har han et år, för en dag utfördt stark storm. När denna dagen inföll, och et Bröllop då skulle hållas på Sälwik, som är belägit en half mil ifrån Ekenäs, skal han, ehuru wädret om morgonen warit wacker och stilla, at förekomma all olycka, warnat gästerna, som ifrån Staden skulle resa til Bröllopet, at sätta sig öfwer sjön til Österby stranden, och sedan gå Landvägen, emedan en stark storm der dagen skulle infalla. Men som de förachtat detta, och lika fult begifwit sig med en stor wallastad båt at fara sidvägen, så hafwa de ej hunnit längre än halfwa vägen fram, då stormen begynte, och dem så hastigt anslatte, at båten frax med watern blef upfyld och de allasammans omkommo. *Kyrckio*. Herden sielf, som äfwen war buden til Bröllopet, satte sig twers öfwer sjön, red landvägen och kom lyckeligen fram. Til et minnes märke öfwer denna händelse, skal på Sälwicks landet wid stranden, gent emot der folksket drucknade, et korß af träb blifwit uprest. Herr *Kyrckio*. Herden Ingman och flera hafwa i sin ungdom än sedt detta korßet stå der. Sammaledes skal han 6. weckor förut spådt sin dödsdag och timma. Han skal då warit förrest til en annan *Kyrckio*. Herde, intet långt ifrån Ekenäs, som legat illa sult. Sedan de talt något med hwar annan, har den sult, som förut förklarad sig wara mycket
nögd

nera i Staden varit det. Vid sidsihällne *Episcopale visitation* i Ekenäs, blef jag genom utdrag af *Consistorii Eccles. i Åbo Protocol*, hållit d. 3. Maj 1758. *constituerad* til då warande Capellanens och *Padagogens* nu mera *Kyrckio-Herdens Herr Sigfrid Ingmans Substitutur Padagogi*; så wida thet så befants för Capellanen aldeles odrägeligit wara, at jemte Capellans ämbetet

nögd at skiljas hädan, om Gud så wille, bedit Forsius, den han trodt wara så färdig i all ting, at han ock detta wetta skulle, at han wille säga honom, om han den gången skulle dö. Då Forsius skal swarat: Efter jag hörer, at i ären nögd med Guds wilja, så wil jag säga eder, at i morgon denna tiden är Eder tid, hwilket war fl. 2. e. m. och i morgon 6. wedor til är min tid wid samma stunden. Både spådemarna såges hafwa träffat in. Uti *Törnwalla Kyrckiwägga*, i *Ostergötland* skal han hafwa låtit inmura några gamla skrifter och penningar, som en gammal man skal berättat för *Probsen M. Laurino* der sammastädes. Hwilka skrifter han anners låtit af trycket utgå, utom dem Herr *Prof. Schekkerus* uti sin *Svecia Litterata*, p. 68. ansör, wore jag nog willig at här wid handen gifwa, så wida jag hafwer om händer sådana handlingar derest en hop nämnes, såsom ock Forsii för nämnda widlystiga inlaga til *Consistorium Eccles. i Upsala*, jemte *Consistorii dom*; Likaledes innehället af hwart *Capitel* uti *Forsii Swenska Physica*, den han i 9. böcker 1611. sammanskrifwit, och om hwilckens befordrande til trycket, så wäl *R. Gust. Adolphs Bref* af d. 7. Junii 1626. som ock *Drott. Christinae Bref* af d. 24. Martii 1652. dem jag sammalædes har i askrift, afgått til *Professores i Upsala*, at de den samma måtte censurera, hållt wid det senare tilfället *Antiquarien Joh. Henriesson Axehjelm* wille låta den samma trycka, men som detta blefwe för widlystigt, ty nödgas jag för denna gången lämnat. Det wil man dock än nämna, at han uti sit sänæsse öfwerfatt *Psalmen N:o 286*. Sorgen för glädjen går ic. Den han dock så ådrat, at initial bokstäfverna på verternas utgådra hans namn *Sigfridus Aroous*, hwarfdre han mått tillägga den sidsa versta, som ej finnes i *Tyslan*, och jemwål skrifwit *Pl. N:o 207*. Står up af synd med allo sit ic. Den han så sammansat, at initial bokstäfverne af verterne utgatorde hans namn *Sigfridus*: dock hafwa somlige af dessa initial bokstäfwer gådt ut, när *Pl. af Boëthio* rättades. Se *Högmarcks Psalmopæogr. s. 64. 86. 147*. I Ekenäs finnes ock än *R. Gust. Adolphs Swenska Bibel*, upplyd med Forsii wackra

tet tillika bestrida *Pædagogik* sýslan derstådes. Och har äfwen *Magistraren* den 27. *Maij* i detta år, låtit bref afgå til *Consistorium*, om Skolans skiljande ifrån *Capellans* sýslan, och at *Skole-Läraren* kunde wara *Präst* tillika och *Predika* *Ustons* sängerna.

§. 4.

Stadsens Rådstuga, som är af trä, ligger wid norra sidan af *Torget* och består allenast af en våning, med et litet *Torn* bepred. Längden af *Huset* är 27. bredden $13\frac{1}{2}$. och högheden $13\frac{1}{2}$ alnar, *stenfoten* på södra sidan, som ungefär gör 2. alnar, inberäknad. Den består af 1. *Sal* och 2. *Kamrar* utom *förstugan*. *Salen* är sielfwa *Rådhuset*, den ena *kammaren* *förmak*, och den andra är ej än *färdig*, men *lärer* med det första göras til *Archiv*. *Stenfoten* tillika med något af *våggarna* utgör *Stadsens* *Qvarnhus*, eller det rum hwarest *Borgeriska* pet hafwa sina *handqvarnar*. När denna *Rådstuga* blifwit bygd, kan jag ej säga. Des öden äro mig ock obekanta; men så wida den war nog gammal och förfallen, ja så godt som aldrig aldeles *förjårdigad*, blef den 1766. anseentligen *reparerad*, *Fönsterluster*na större gjorda, nya *Fönster* och *Dörrar* med påster och ramar insatte, samt *våggar*, *gållwet* och *taket* innan och utan *förbättrade*, såsom ock med *förnämde* *torn* och en anseentlig *hög trappa* mot *torget* *försedd*, hwilket alt tillika med *Kafel* *ugnen* i et rum kom at *kosta* närmare 3000. *daler* *kopp.mt*.

§ *Rådstugan* förwaras *Stadsens* *Gana*, som *förmenes* wara *förvård* af *Herr* *Lands-Höfdingen* *Stierncrantz*. Den *föres* *ställer*

wackra *annotationer*, måst på *Swenska* och några ställen på *Latin*, såsom ock hans *Minerographia* tryckt i *Stockholm* 1643. *Herr* *Hof* *Rådet* och *Bibliothecarien* i *Hessen-Cassel* *Joh. Arckenholtz*, har uti 4:de *Tommen* af des *Historia* om *Drottning* *Christina* åtskilligt anfördt til *försvär* emot *Prof. Michaelis* i *Göttingen*. *Ytterst* har jag ock bört nämna, at de här återopade *Skrifter* äro mig *benägit* meddelta af *Seua*, *Herr* *Eric* *Forsius*, *Helsingf.* *Nylandus*.

stället 3. simmande Laxar, 2:ne i gult och 1. i rödt fält; nederst står årtalet 1711.

Hvilken här i Staden för år 1697. varit Borgmästare, har man swårt at säga, dock wil jag anföra dem, som för mig giörligt varit, at få någon underrättelse om, neml.

1:o Girmund Matsson blef Borgmästare 1623.

2:o Erich Wulff 1639.

3:o Mats Simonsson 1642. Hvilken 1645. blef affatt för begingit her, sedan *assessorn* Herr Magnus Rolambius ifrån Kongl. Hof-Rätten i Åbo nysnånde år d. 29. och 30. Januarii undersöktna i Ekenäs öfver samma Borgmästare hållit.

4:o Påhr Påhrsson blef Borgmästare 1645.

5:o Johan Andersson 1657.

6:o Hans J. Borgman, 1678. som tilförene war Gref *Lijonhuswars* Befallningsman.

7:o Johan Behm har 1683. d. 29. Sept. med dessa orden *Conf. in Ek. attellerat* Borgerskapets bewillning, at betala Bårsamans penningar årligen, samt en och annan gång under skiffwit Stadens Do-nsok såsom Borgmästare; men annan underrättelse har man ej derom at han härstades varit ordentelig Borgmästare.

8:o Erich Djerman blef Borgmästare 1688. Hvilken war den sista för *combinatens* tiden.

At Stadens Dombböcker finner man, at Rådstugu-Rätt i Staden på det sättet denna tiden blifwit hållen, at i Rätten suttit Grefwens Hoppman, en Lagläsare, Borgmästaren och sex, ibland åtta, Rådmän, jemte Stads, Skrifwaren. Och hafwa äfwen Borgmästare och Råd, samma tid, wid årets slut, underkastadt deras öfvermåls Borgerskapets bepröfning, om de dermed funno sig nögda eller ej.

Uti Bref til Lands-Höfdingen af d. 5. Jan. 1695. behagade Hans Kongl. Maj:st uppå Lands-Höfdingens underdåniga förslag giöra med *Magistraten* härstades söjhande författning; neml.

neml. en Tämners rätt blef förordnad i Staden, bestående af en Tämner och 2:ne bisittiare, alla af Stadens Borgare. Dese borde uptaga, ransaka och afdöma alla *Civile* tvistigheter, samt *execution* deröfver anställa, så vida ej laga wad emellan komme. Desutom borde Hårads-Höfdingen i orten, 3:ne gångor om året, så ofta han tingade i Håradet, wid förbiresande, såsom en *Ordinarie* Borgmästare, hålla Rådstugu dagar i Staden, och då *adjungera* sig så många befordeliga män af Borgerskapet, som til en fulltuten Rätt fordrades, samt då uptaga och afdöma alla lagwadda såsom ock högmåts-saker. Då warande Lands-Höfdingen Grefwe *Carl Bonæ* har ock genombref til Hårads-Höfdingen under d. 20. Febr. 1695. föranstaltade om wärfställigheten häraf.

Enligt Konungens *Reglemente* af d. 18. Sept. 1696. huru Stadsmedlen och penningarne i Ekenäs borde *disponeras* och förestås, finner man at *Magistrats* Personerna blifwit följande *Stas* anslagen; nemligen.

	Dal. Smt.
Hårads-Höfdingen	40
Tämndaren	30
2:ne des. Bisittiare	20
1. Stadstjenare	5
Til lack, papper, blåck, postpenningar, samt wed och ljus med <i>extraordinarie</i> <i>expenser</i>	4
Til <i>publique</i> byggningar	6
<i>Summa.</i> 105 dal.	

Til åfwannämde afönningar och *publique* byggningar skulle ifrån Staden medel på följande sätt insamlas, neml. Tomtes Teppes, Domare-Ständs och Busskaps-penningar, samt Saltören. För nämde utgifter och inkomster borde *Cassaren*, efter det denna *Instruction* widare förefskrifwer, giöra redö.

Ifrån denna tid hafwa följande Hårads-Höfdingar;

(så vida bekant är,) härstädes förrättat Borgmästare system.
 1:o *Jonas Berger*, som 1719. blef adlad och kallad *Losiernas*,
 hwilcken ock derefter blef *Assessor*, och sedermera *Hofstråts-Råd* i
 Åbo Hof-Rätt. 2:o *Erie Adlercreutz*. 3:o *Anaers Lanau*,
 4:o och sist Herr *Nils Losiernas*.

Igenom *Resol.* af d. 21. Febr. 1752. på *Ekenäs Stads* ansöknings, blef *Staden* bewiljad egen *Borgmästare*, sedan den utfäst sig at löna honom med 150. Daler *Sm.*, då *Länmäns* system aldeles skulle uphöra, *Cassören* lönas med 20. Daler *Silfverm.*, och de öfriga *Rådsting-Rättens* *Ledamöter* tjena utan Lön. *Borgerkapet* funno sig så mycket mera förantänna, at göra denna ansöknings, som *Staden* anseentligen kom at lida i brist af en sådan här ständigt boende *Styresman*, som wid alla tillfällen skulle genom goda råd, förslag, inrättningar och inseende befrämja *Stadsens* bästa och tilltagande wälmåga. Blef således *Gabriel Kepplerus* genom *Kongl. Fullmakt* af d. 11. Dec. 1752. den första särskilde *Borgmästare* härstädes i nyare tider. Under *Hans* tid blef *Staden* försedd med det nyare *Sigiller*, i stället för det gamla, hwilket senare wäl än finnes i behåll, men dock icke brukas. Nu warande *Borgmästaren* är Herr *Eric Miltopaus*, hwilcken genom flera nyttiga inrättningar och god ordnings widmagthållande ej litet bidragit til *Stadsens* uphjelpande och wälgång. *Hans Fullmakt* är daterad den 22. *Februarii* 1755.

Borgerkapet taxeras efter wanligheten medelst *tomte-teppes* domare, och *Burkaps* penningar, hwaraf sedan *Borgmästaren* och *Cassören* lönas. Här äro ock nu för tiden 4. *Rådmän*, hwilcka stiftewis *presidera* i *Accis* *Rätten*, 1. *Stads-Fiscal* och 2. *Stads-tjenare*. Då *Borgerkapet* här i *Staden* skola *votera* antingen til *Borgmästare* eller *Rådman*, skier det af hwar ock en för sig, utan at wisa *deputerade* dertil utsees. Men skulle wid något tillfälle, något när blifwa lika röster, så jemkas de i

E 2

den

den Händelsen efter hvars och ens utflyder, så at derigenom urskilt blifwer, hwilcken slästa rösterna bekommer.

I öfrigit anmärkes, at nya Tullhuset blef 1759. om sommarens bygd af Borgaren *Anders Österman*, hwaröre han af Respektive Herrar General Tull-*Arrende Societetens* Fullmäktige bekom 516 daler 21 $\frac{1}{2}$ öre S. mt. Andra publiqve Hus, såsom *Magaziner* eller *Förråds-hus*, wäg, *Mätare* och *Slachtares hus*, *Hospital* eller *Fattighus*, *Barnhus*, *Tuchthus*, *Lazarett* eller *Sjukhus*, finnes här icke.

§. 5.

Swad denna Stads öden ifrån äldre tider angår, så måste jag tilstå, at jag ej efter önskan kunnat på något sätt blifwa om de samma tillräckeligen underrättad, ehuru högt jag dock lagt mig winning derom. At den fäti kännas wid allmänna Landsplågor, såsom påste-tider, miswärt och hungers år, samt krigens tunga och Fiendens wäldsamheter, och at deß uphjelpande eller tiltagande i handel och flor ej luret genom dylika omständigheter blifwit förhindrat, är en sak som ingen lärer kunna neka. Twenne resor wet man at Staden afbrunnit, ämminstone den ena gången til mera än två tredjedelar, och den andra til tredjedelen jemte bägge Prästegårdarna (n). Huru mycket sådana olyckor äro wällande til en Stads aftagande, och än mera förhindra deß i början stadda tilwärt, är allom bekant. Under förra Ryfka öfwerwäldet, som beayntes 1713. i *Juli* månad och slöts 1721. samma tid, hafwa måstadelen Stadsens Inwånare varit på flykten i Sverige, då de haft med sig Kyrkans och Stadsens handlingar och andra tilhörigheter, samt derstädes förtårt sin måsta egenom. Många så hushåll och gammalt folk woro allenast härstädes öwar, hwilcka nog fingo kännas wid den tunga, hela landet då allmänt beswärades med. Helt noga kan man nu mera ej gifwa wid handen huru denna Stad

(n) Se för ansörda Relolut. af d. 4 Sept. 1664. 1. §.

då befungades med utlagor och inqvarteringar ic. En man wid
 namn *Johan Lohm* berättas under denna tiden härifrån allenast
 blifwit utskrifwen til Soldat. Hwar sommar skal en hop rykt
 Krigsfolck *camperat* utan för Staden, på den ja kallade Ladu-
 gårds *Campen*. Då har ock sällan i Staden blifwit Guds-
 tjänst hållen, utan Capellanen i Pojo wid namn *Henric Collan-*
der har då och då förrättat densamma härstädes, tills änte-
 teligen mot slutet Prästmannen *Abraham Palander* flyttadt hit
 och ständigt besient Inwånarena med Prästerliga giöromål.
 En del af de äldsta derå orten säga, at alt in til år 1715. har
 i Staden stått på det stället, som kallas *Slottsbacken*, en
 byggning af sten, 2:ne wåningar hög, bestående af 2:ne stora
 salar och 10. kamrar å hwardera flygelen, så i nedra som öfra
 wåningen, hwilcken tilhördt den förnämde Grefweliga *Lejon-*
buswudska Familien, men sagde år blifwit af Ryken i grund
 förstörd på det sättet, at bjelckarna, spjörna och grofwa brä-
 derna, blefwo til skattar använde, murarna aldeles förderfwa-
 de och det öfriga plötsligen upbrändt. Lämningar af murar och
 källrar finnes ock än på detta ställe. En del wela dock före-
 gifwa at här fordom stått et Slott, hwilckets *ruiner* dessa wore.
 Man bör ock anmärcka, at et litet stycke nedanföre i Staden
 ligger den förnämde Herregårds tomt.

Utom alt detta kan jemwäl af *Resol.* på Prästerskapets af
 Åbo Stift enskylte beswär, gifwen *Stockh.* d. 24. *Sept.* 1723. 7.
 S. klarligen ses, at Staden under denna tiden måst blifwit mer
 än illa medfaren, emedan orden der lida: *At Pastor i Pojo*
jemwäl draget försorg om församlingen i den aldeles för-
störda Staden Ekström. Hwad den sista Rycka tiden beträfs
 far, hwilcken som bekant är 1742. om hösten tog sin början,
 och stöts 1743. om sommaren, så reste jemwäl en del af Stad-
 sens Inwånare 1742. öfwer til *Stockholm*, i mening at förblifwa
 derstädes under den tiden Ryken wore i landet, men kommo
 dock måst alla igen tillbaka samma höst, undantagandes 2:ne

Hushåll, hwilcka först efter erhållen fred återkommo. Ehuru wil denna fiendteligheten icke så länge warade, hafwa likwil Burgerfaget hast ganska stort twång med starcke *ingwarteringar*, skjutser, rödder och wakhållningar, hwilcket man med flera *exempel* kunde besanna, om man ej wille undwika widlyftighet.

Enår derföre dylika swårigheter, utom annat, som framdeles skal anföras, öfwerwågas, så lär ej underligt förefalla, hwarjöre denne Stad, hårtills swåriligen kunnat komma och bringas til önskelig wålmagt. Genom sartyrs förlorande tid efter annan har Staden och något lidit. Dock har man orsak at tacka Gud, at den årminstone dessa senare åren ej blifwit med särdeles olyckor hemfökt.

§. 6.

Då man i denna §. är sinnad at tala om Goltkets af och tiltagande härstädes, wil man förut anförä något, som beqwämligen på detta ställe kan omwöras. Denna Stad kan fågna sig af de förmoner, som på många ställen saknas. Eä som belägen på et tørt ställe, äger den en sund och hålsosam luft, och derjemte 3:ne goda springkällor, utom brunnar på de flåta tomter, uti hwilcka finnes nog godt watern. Wid wåh 300. samnar isfrån staketet är, på den så kallade Pråte-ången, en Surbrunn af flera ådror, hwilcken Herr Regemuts Kållskären J. Brozell 1753. pröfwat och för god ansedt, då han ock sielf om wåren tillika med 3:ne andra först började nyttja des watern, och fant det nog tiensligt och godt, ånssönt något swaagt. Sedermera hafwa årligen en hop folck, förnamare och samre, nyttjat här sin brunn Cur, och det med god nytta. I denna sommar har Handelsmannen härstädes Herr *Gottlieb Kessner* uppå Herr Borgmästarens upmuntran och inrådande gått i förskott, och låtit bygga hus öfwer Surbrunnen, samt försedt den med flera *Commoditeter*, til almån tjenst, hwarjöre han efter handen skal få sin betalning af de inkomster, som här wid Surbrunn kunna inslyta.

I denna Stad har ock i några och 30. år varit Fältskiv-
 rer, men dock ej Apothek, hwilket ej litet hindrar den goda
 wårcken Fältskivaren, som åfwen betjenar de kringliggande bruket
 och landet, annors skulle kunna åstadkomma. En hwarcken kan
 han sielf hafwa så mycket Medicamenter i förråd, som
 kon fordras, icke heller kunna de alltid, i den hast som borde, is-
 från Åbo eller Helsingfors, förskaffas. Man skulle förmodeligen
 hålla före, at en Apothecare härstädes torde finna, om ej bättre,
 dock så wäl sin utkomst, som i *Tawasthus*, hwarest likwål fins
 nes Apothek. Det wore således önsfeligit, at jemwål någon
 sådan här wille sätta sig neder.

Junga synnerliga sjukdomar, wet man här i Staden, mer
 än på andra ställen, hwarcken i äldre eller senare tider, hafwa
 grasserat; Men allmänna sjukor och landsplågor har den ej mins-
 dre fått kunnas wid än andra orter i Finland. Uti fattig åren
 1695. 96. och 97. hafwa af Stads och Lands, Församlingar-
 na en myckenhet solet blifwit döda. I synnerhet hafwa 112. per-
 soner det sista året 1697. undergådt detta öde; ja, den 19.
 April samma år äro wid östnorra kanten om Kyrckan 23. st. Lik
 blefne jordade. (o)

Våste året 1710. hafwa jemwål ofelbart många ifrån
 dödeligheten blifwit flyttade, så af Stads som Landsförsam-
 lingen, ehuru Kyrckio-boken ej nämner flera än 88. personer,
 hwilket så mycket mindre kan wara riktigt, som gammalt solet
 än weta namngifwa personer, hwilcka Våstetiden här i Staden
 dödt, och dock ej finnes i Kyrckio-boken antecknade. Man tror
 ej utan anledning, at åfwen uti fattig åren flera affomnat,
 än enligt den samma nämde blifwit; hällst som de ifrån Stå-
 der och Sockenarne i Åbo stift til *Confflorium* ingifne förteckningar, gif-
 wa wid handen, at ifrån *Michaeli* 1696. til Midsommaren 1697.
 i Ekenäs och Pojo Församlingar blifwit döde 442. personer.

Jag

Jag skulle här gärna införa en tafel öfver födda och döda ifrån detta *seculi* början til denna tid, men som *Kyrckio*-boken härutinnan är mycket opålitelig och otillräckelig, så mådgas jag gå detta förbi, och altså åtnöija mig at här endast få anteckna dem för de sist förflutna 21. år, neml. ifrån 1739. til och med 1759.

Stads- Församlingen,

Lands- Församlingen.

Årtal	Födde		Årtal	Födde.	
	Mankön.	Qwinkön.		Mankön.	Qwinkön.
1739	10	9	1739	7	11
1740	6	13	1740	12	11
1741	10	5	1741	6	6
1742	7	2	1742	6	7
1743	13	5	1743	8	10
1744	4	11	1744	14	5
1745	13	13	1745	17	19
1746	8	13	1746	12	10
1747	8	13	1747	11	8
1748	8	11	1748	18	9
1749	6	14	1749	3	8
1750	11	12	1750	15	12
1751	20	5	1751	13	13
1752	7	5	1752	14	14
1753	10	11	1753	7	8
1754	11	12	1754	16	14
1755	14	8	1755	7	12
1756	10	11	1756	10	9
1757	7	12	1757	12	12
1758	14	11	1758	20	9
1759	20	5	1759	15	9
Sum.	217.	199.	Sum.	243.	216.

416.

459.

Summa Summar. 875.

Hv.ad

Swad de döda så af Stads som Lands Församlingen widkommer, så är det än swårare at få någon redig underrättelse om. Jag måste således anföra en tafsla öfwer begge Församlingarna tillsammans, hwaruti jemwäl åtskilnaden på könet ej är aldeles pålitelig, så wida i Kyrckio-boken icke altid blifwit utgjort wid barns begrafwande, anten de warit gäfvar eller flickor.

Stads och Lands Församlingen.

Årtal	Döda		Årtal	Döda.	
	Mankön.	Qwinkön.		Mankön.	Qwinkön.
1739	21	20	1750	19	18
1740	26	25	1751	13	21
1741	13	14	1752	21	17
1742	19	24	1753	21	12
1743	16	11	1754	17	11
1744	18	16	1755	22	19
1745	11	7	1756	11	18
1746	15	18	1757	23	24
1747	18	11	1758	17	15
1748	15	17	1759	20	12
1749	18	28	Sum.	374.	358.

Summa Summar. 732.

Anmärkningar öfwer föregående tafslor.

(α) Under dessa 21. år finner man at i Staden allena blifwit födde 416. och på Landet 459. personer, tillsammans 875. Men deremot äro med döden afgångne i begge Församlingarna 732. personer, hwilket gier wid handen, at folckets antal här måste wara i tilltagande.

(β) Såsom i begge Församlingarna blifwit födde, Man-

Fön 469, och Qwinkön 415. så hafwer ock af det förra Fönets 374. och af det senare 358. blifwit döde; hwaraf ses, huru den wise Skaparen bibehåller *proportion* emellan begge fönena.

(γ) Sedan freden slöts med Ryssland 1721. hafwa här ej varit några grofwa misshandlingsmän och *delinqventer*, såsom man icke heller tillhörene förspordt något sådant.

(δ) Folcket är annors nog friskt, och lefwa jemväl måsta delen til tämmelig hög ålder.

Nu förtiden äro här i Staden.

Mantals = skrefne	[Pers.]	Öskrefne	[Pers.]
Wårdar	126.	Gamla Mans Pers.	29.
Wårdinnor	115.	Gamla Qwins Pers.	51.
Söner	23.	Gåsar under 15. år	112.
Döttrar	29.	Flickor under 15. år	103.
Drängar	42.		
Digor	40.	Summa.	295.
Summa. 375.			

Summa Summar. 670.

§. 7.

§ Från jag kommer at omröra Stadsens Handel, wil jag först korteligen beskrifwa des *Samn* och beskaffenheten af sjön, som här under ligger. *Ordinaire* hamnen ligger på södra sidan under Staden, är 7. a 8. fot djup och öppen allenast för full västlig wind på $\frac{1}{2}$ mil. Här ligga måsta Stadsens Fartyg öfwer vinteren. På *N. W.* sidan är ock en liten bucht in ifrån farwatnet, 8 a 9 fot djup, hwarest åfwen några fartyg kunna *conserveras* wid pålar. Lastade fartyg kunna ligga $\frac{1}{2}$ mil i *S. W.* ifrån Staden, under Gullövs landet, på 12. a 16. fot djupt wati, och god hamm. Men stora Skepp kunna til 20. a 24. fot

fot lastas i full $\frac{1}{4}$ mil härifrån, och sedan segla ut till sjöns vid Svåremünde, som ligger i *S. W.* 2. mil ifrån Staden, rent dock lohmans farvatn. Farvatnet ifrån *Helsingfors* till *Stockholm* innom skärs, går 2. mil när Staden, ut vid hafsbandet. Eljest går ock ifrån Staden et annat farvatn, inra eller djupa leden kalladt, som lastade fartyg kunna löpa öster ut, och komma sedan på det nämnda farvatnet vid *Baresunds Tull* $3\frac{1}{2}$ mil härifrån. Dess utom går ännu en båtled emellan *Degerön* och fasta landet till *Baresund*, som är en mil närmare, men åger under *Söderby gård* ej mera än $1\frac{1}{2}$ fot wath, och ibland än mindre. $\frac{1}{2}$ mil ifrån Staden i *S. W.* är et trångt och djupt sund, *Odensjö-sundet* kalladt, hvarigenom all segelfart går till och vidare förbi Staden, öfver den så kallade *Ekenäs* banken, hwarest äro knappa 10. fot wath, dock med blöt botn, men sedan banken är passerad, är nog djupt längs med en fiärd, $1\frac{1}{3}$ mil lång i *N. W.* till *Aminne* eller *Skurubro*, vid *Svartå* och *Fischers Lastage* plazer. Detta *Odensjö-sund* har ock blifwit kalladt *Munkesund*, som förmenes skiedt deraf, at en stor sten-rössa, derstädes warit upstaplad med et hufvud åstwanpå.

At *Ekenäs* Stad i förstone och jemwål sedermera i lång tid warit en Stapelstad, och således idkat utrikes handel, är ostridigt af det som utur Stadsens *Privilegier* i 1. §. anfördt är. Uti *K. GUSTAV ADOLPHS* Handels och Seglations ordning. dat. *Örebro* d. 10. Febr. 1614. tillåtes jemwål *Ekenäs* Stads *Borger* skap uttryckeligen at segla utländes med egna fartyg eller skepp. Detta skier ock uti Handels ordination af d. 12. *Oktober* 1617. Huru samma handel blifwit idkad och med hwad fördel för Staden och det *Allmänna*, kan man ej säga; såsom man icke heller wet, hwarföre eller när den blifwit iffrånckt och förbuden, mer än det i 1. §. omvördt är. Dock finner man at redan 1562. d. 26. *April* Handelen på *Narwa*, blifwit af *Konung ERIC XIV.* förbuden, för missförstånd med *Muschowiten*.

Beträffande Stadsens handel nu förtiden, så finnes här

et fartyg byggt på Kravel förelidne sommars, och tacklat till *Brigantin*, samt desutom 19. skutor, alla med klink byggnad, beständes af 30. 35. 40. o 45. lästers drägt. Med dessa fartyg seglas näst på *Stockholm*, dock gå öfwen en del wid tillfällan, under hwariehanda frachter, både för andra Städer, och jemwäl för Järnbruken til malmbämtning ifrån *Sverige*, då de der behöfwa. Til *Stockholm* öfwerfäres wed, den Borgarens först far efter til den bonden, med hwilken han derom kommit öfwerens, och sedan seglar han åter til Staden at erlægga Landtsullen för besagde wed. Widare öfwerfäppas humbla, lefwande boskap, insaltat kött, rågmjöl, och något litet *victualie* waror, hwilcka dock här i Staden äro ganska swåra at bekomma, jemwäl ofta til husbehof. Jag wil härwid bifoga et utdrag, för 3:ne år öfwer de förnämsta waror, som ifrån *Ekenäs* blifwit försäffade til *Stockholm*, nemligen.

År 1757.

8 $\frac{1}{2}$ tun. råg, 68 $\frac{1}{2}$ spiktrå rågmjöl, 95. tun. salt-kött, 82. lispind smör, 68. lisp. talg, 42 $\frac{1}{2}$ lisp. humbla, 20. lisp. tort kött, 14. par elghorn, 7. st. kesslings oxar, 36. st. kor, 2. st. stutar, 1. st. kalf, 21. st. får, 5. st. sämre hästar, 3. st. oberedda kohudar, 10. st. dit. stuthudar, 2. st. dit. kalfskin, 620. st. hönsägg, 42. alnar pletter, 249. alnar walmar, 379. sammar wed, 50. st. större hielckar, 59. st. mindre sparrar, 130. st. större dito, 125. st. brynstenar, 3. st. planckstockar 12.

År 1758.

79. läster bränkehl, 20. tun. råg, 4. tun. omalt malt, 1 $\frac{1}{2}$ tun. rena nötter, 447 $\frac{1}{2}$ spiktrå rågmjöl, III. tun. salt-kött, 80. lisp. smör, 10. lisp. lin, 6 $\frac{1}{2}$ lisp. salt-flåsk, 4 $\frac{1}{2}$ lisp. tort kött, 9 $\frac{3}{4}$ lisp. talg, 20 $\frac{3}{4}$ lisp. gam. koppar, 593 $\frac{3}{4}$ lisp. humbla, 3 $\frac{1}{2}$ lisp. tort flåsk, 52. lisp. näsiver, 4. st. kesslings oxar, 31. st. kor, 1. st. quiga, 12. st. stutar, 2. st. tjurar, 2. st. kalfwar, 15. st. får, 1. st. wärckhäst, 25. st. brynstenar, 46 $\frac{1}{4}$. tiog hönsägg, 1. st. oberedd

el eredd kohud, 3. st. dito stuthudar, 3. st. dito kalfskin, 28. alnar
 ylletyg, 48. alnar samre lårst, 4. alnar bättre dito, 2156 $\frac{1}{2}$ samnar
 wed, 176. st. sparrar, 132. st. dito mindre, 5. st. pumpstockar, 150.
 st. ånkla bräder, 2c.

År 1759.

237. Spilträ rågmjöl, 44. tun. saltfött, $\frac{3}{4}$ tun. hafswers
 gryn, 70 $\frac{1}{10}$ lisp. smör, 2 $\frac{3}{4}$ lisp. talsg, $\frac{1}{2}$ lisp. ost, 1134 $\frac{1}{4}$ lisp.
 humbla, 2 $\frac{3}{4}$ lisp. tort fött, 4 $\frac{1}{2}$ lisp. salt flösk, 2. lisp. bastrep,
 4. lisp. ohäcklat lin, 10. lisp. lin, 26. st. för, 6. st. fessings orar,
 2. st. kalfwar, 3. st. stutar, 16. st. får, 12. st. kycklingar, 1. st.
 gås, $\frac{1}{8}$. tunna nötter, 2. st. hästar, 2. st. elohudar, 10. st. ebe
 redda stuthudar, 2. st. kohudar, 42. st. hönsägg, 187. samnar
 wed, 1. last biöckwiece, 9. st. bielckar, 19. alnar, 56. st. dito
 mindre, 208. st. sparrar, 167. st. timmerstockar, 4. st. pump
 stockar, 103. dubbla läckter, 3. kappor lingen.

Från *Stockholm* hämtas til salu, salt, tobak, inrikes tikwärfade
 ylletyger, allahanda slags kram- och bodwaror, hwarå här dock är
 mycket liten affättning, emedan Landtmannen sielf derifrån hämtar
 eller genom sina grannar låter hämta, hwad han behöfwer. Hans
 delen med Allmogén är således här i Staden mycket ringa, ty
 den stannar ock desutom måstadelns med sina waror uti de här
 omkring liggande Brufen, hwarest de dem tulfrie försälja och
 sedan upköpa derstädes hwad de tarfwa. Den förnämsta handels
 rörelse med bonden stier altså med någon humbla, stutwed, slacht
 Creatur och spannmål, måst til eget behof. Stadens Borgerskap
 bijnista gement. 8. Märknads och bytes plaser; och i Staden
 hålles 2:ne Märknader, neml. d. 25. Iehr. och d. 24. Augusti.
 I Almanackan står wäl, at i Ekenäs åfwen skal hållas Märck
 nad d. 25. Martii, men detta stier intet.

Här äro 8. sidane Handlande, som hafwa kram- bodar,
 samt inalles 83. anteknade för Borgare. På Lands- sidan af
 Staden finnes Tullhus, men ej empt sön, utan båtarna sätta
 i land wid the omkring Staden warande bryggor, samt der er

lågga Tullen och blifwa *visiterade*. Här kan ock nämnas, at sedan Landtmanna handelen wid sidsta Riksdagen, i följe af Kongl. Maj:ts Nådiga *Resol.* af den 3. *Martii* 1747. igen blef inkränkt, så *constituerades* af *Magistraten* här i Staden d. 14. *Sept.* 1757. en Handelsman och en Borgare til at vara utridare och beslagsmän öfver all olaga handel här omkring, tills wiså personer dertil kunde utses och förordnas.

§. 8.

Sedan wi således anfördt, hwad om denna Stads handel varit at anmärcka, tyckes ordningen nu fordra, at wi jemwäl något orda om des öfriga näringsfång. De ågor som höra under Staden äro mycket snåwa och magra; men hafwa dock för år 164. då den, som sagt är, fick Björcknäs til utrymme och mulbete, varit mycket trängre. För nämde Björcknäs hemmans ågor betalas ifrån Staden til Kronan i årlig ränta 13. dal. 28. öre *Smt.* Af *Resol.* på *Ekenäs* Stads beswär, gifwen d. 23. *Decemb.* 1697. §. 2. ses, at de gjordt ansöknung at slipa denna ränta, men kunde ej winna sin önskan. Borgersskapets åkerteppor utgiöra tillsammans med Prästegårds åkren ungefärligen något öfver 20. tunnors land, måst sandig jordsmån, hwaraf händes, at när heta stormar infalla, så den förstorckas, eller som här säges blifwer skentagen. Dock har man erfarit, at åkren här ibland gifwit til 16. de fornet. Lands-Höfdingen Herr Grefwe *Gust. Gyllenborg* förböd iönom utslag, *dat. Helsingfors* d. 7. *Maij* 1754. at ingen af Stadsens inwånare, wid 50. dal. *Smt.*s wite, får antingen hålla eller uptaga åkerteppor å Björcknäs allmänna betesmarck. En del af Inwånarena hafwa 1. eller 2. for, dem de med mycken swårighet om winteren framsöda, emedan bonden här ej gärna säljer hö, och under Staden finnes inga ångar. Dock åger Capellan och *Pedagogen* en ång, hwaraf, när någorlunda höwärt är, insamlas, utom böwas, til 40. goda forgar hö. Mulbetet är måst och swagt, at
 större

större delen beta sina Kreatur för lega, på andras närmast till Staden gränssande ågor. Stadsens tillståndiga skog är allenast tallbuskar, hvaraf ingen kan betjena sig, utan nödgas de sielfwa för betalning hemföra den wed de hafwa nödig till brändsel.

Ånga *Fabriqver* eller dit hörande wärck hafwa Borgerskapet här förmått inrätta, för deras slätta wörelse skull. Icke heller åga de del uti några sådane wärck; Men garnspinning och wäfsnader idkas med mycken slit af Borgerskapets hustrur och barn, samt andra Inwånare i Staden, hvaraf de sedan förfärdiga lärster, yfetyger och buldan. Här finnes nu förtiden söljande Handtwärckare, som dock ej inrättadt eget skrå eller ämbete, es huru de dessa ären sig tillöft, neml. 1. Gullimed, 1. Glasmåstare, 2. Snickare, 1. Svarfware, 1. Sadelmakare, 1. Krukofmakare, 1. Semsfemakare, 1. Garfware, 4. Klensmeder, 5. Skråddare, 6. Skomakare, 4. Linwäfware, 2. Murmåstare, 3. Byggmåstare, 4. Timmermän och 1. Tunnbindare. Dessa Handtwärckare syfselfattes nog med arbete, dels af Stadsens Inwånare, dels ock ifrån Landet; ja, en del hafwa jemwål sölgde ämnen utaf andra Städer. Desutom äro här 4. *Winniserare*, 19. Bryggare, och Borgare tillika, 5. Krögare, 1. Gåstgiffware, 7. Landtformån, 13. Siwformån, 1. Bagare, och 1. Slachtare. Eljest idka ock Borgerskapet nog flitigt fiskeri, både till eget behof och salu. I förra tider har i synnerhet Stadsens näring beståt i fiskeri, så at de äfwen skeppat fiske utomlands. Men så wida des eget fiskeriwatn nu mera är så godt som intet, skier det måst för betalning eller landlott på de omkring liggande hemmans watn, och det med allahanda fiskebragder, så som not, nät, krok, ic. fångandes på detta sätt, gåddor, braren, abborrar, mörter ic. Några begynte äfwen förtledne höstas at bruka Herr Osivers *Inspektoren Grieses* fiskeätt med krok och långref; Men så wida detta skiedde mysket sent, kan man ej än säga, huru wida de kunna rätta konsten. En del äro jemwål *interesserade* med Skåreboarne i strömmings fiske, hwilket

Hvilket dock på denna orten sällan är fördelachtigt. Vinternot brukas de likaledes. För några år sedan gjordes åtskilliga försök med tobaks planteringar, men utan särdeles framgång, hvar före dermed nu mera aldeles afstamat. Orsaken to de varit dels jordmonen, som fordrade mycken gödning, dels ock brist i kundskapen om denna plantas rätta handtering. Ingen lin eller hampesidd finnes här, ej heller tyckes jordmånen dertill vara tjenlig. Jäke heller äro här ännu några trädgårdar af värde. Dock har en och annan på sin tomt litet köks- krydder til husbehof, och några fruchtbärande äppletrån i senare åren planterade. Humblegårdar gifwes här nästan på hvarje tomt; ja några hafwa äfwen beghnt dertill använda sina åkerteypor. Denna handtering lönar ock wärckeligen härstädes mödan, ty Borgerskapet ser sig af sine humblegårdar njuta om året ifrån 6. til 12. lispund humbla, och den så god, at den alltid med skäl haft namn af den bästa, i anseende til dess märckeliga kraft och styrcka; hwarföre den äfwen i *Sto:holm* betalas til det högsta pris.

Sättet at här i Staden sköta så humblegården, som humblelan, är med så ord följande: Om wären, så snart jorden är fri för tjåla, fylles plåsen wäl med mull, brukas, ränsas ifrån ogräs, samt göddes hälft med får gödsel, men i brist deraf med wälbrunnen boskaps gödning. Derpå upkastas med spada foshtar af et godt qwarterns djup, och en half alm ifrån hwarandra, deruti rötterna nedsättes, äfwen $\frac{1}{2}$ alm från hwarandra, samt så, at utslaget wändes upåt. Mullen kastas sedan wäl öfwer rötterna och landet giöres hel slätt. Widare risas det til en $\frac{1}{2}$ alns tjocklek med godt granris, och så störas med smala granstörar, til 1. alm emellan hwarje stång. Det första året gier humblegården ej synnerligen, men det andra bättre, och sedan det tredje, fierde, samt många år derefter är den i fullkommeligit stånd, allenast at den i de första 3. & 4. åren bör årligen granrisas; Men sedan kan den vara hulpen med hwart annat år. Gödsel behöfwer den sedermera sällan, dock när man på

war at det fordras, bör det ske om hösten och strax tunt ut-
 bredas, samt risas nästa vår, at förtaga ogräsets tilväxt. När
 humlegården blifwer mycket gammal, och således rötterna för-
 mycket öft sig, så at restvarna på hwarje stång blifwa för män-
 ga, och den fölgachteligen gifwer fuller en myckenhet af kop-
 per, men helt små och kraftlöse, då borttagas en del rötter, med
 hwilcka, om behagas, en ny humlegård kan anläggas, och så
 blifwer den igen lika såsom ny. Några säga at humlegården
 bör sålunda til rötterna minskas hwart tredje år, annars mo-
 gnar humblan ej på en gång, utan några rötter som skutit dju-
 pare ned komma senare up och til mognad. De mena äfwen
 at ju äldre humlegården blir, desto gröfre blifwer humblan,
 samt senare mogen. Sedan humblan i rättan tid är aspläckad,
 torckas den först i wädret, och derpå rätt wäl i badstugan, hwar-
 rest intet bör finnas rök, samt ytterst inpackas och förwaras uti
 dertil gjorda stora och tätta fat eller tunnor. En del tro, at ors-
 saken, hwarföre Ekenäs humbla skattas för en den bästa, är til
 en del sielfwa jordmonen, som är nog sand blandad med stenig
 grund under; föregifwandes, at den i lerblandad jordmon ej
 trifs så wäl, eller blifwer så stark.

§. 9.

Swad angår de inkomster, som af denna Stad antingen til
 Kronan, eller Staden sielf tillflyta, så hafwa den senares
 år 1695. ej stigit högre än til 93. dal. S:mt. Huru stora de
 förut varit, har man ej underrättelse om. Nu förtiden är här-
 med således beskaffat. Krono utskylderne hafwa dessa senare åren
 öft sig til emellan 900. a 1000. dal. S:mt om året, utom Col-
 ledar, Spinhus afgifter af Krogar, samt flera slags medel.
 Men Stadens inkomster äro owisja, och ungefär 300. dal. S:mt
 årligen, emedan man ej kan räkna det som Borgerskapet til
 nödiga behof måste taxeras före. Til at än närmare lämna
 underrättelse om inkomsterna här i Staden, wil jag här äfwen
 S särskilt

färskilt införa en förteckning öfwer influtne Tull- och Accis-medel för några år, neml. år 1734. har influtit.

	Daler S:mt
Tull i Staden	214. $\frac{5}{8}$.
Wid Lojo Marcknads-platz	64. $4\frac{1}{2}$
Och i Accis	148. $31\frac{1}{8}$

Summa 427. $3\frac{3}{8}$.

Härwid bör anmärckas, at under 3:dje Classen jemwål är inberäknad inkomsten af qvarnarna under Rådstugan.

	År 1757.	Dal S:mt
Tull och Accis	° ° ° ° °	680. $12\frac{5}{8}$.
Fierde parten	° ° ° ° °	104. $12\frac{3}{8}$

Summa 784. 25.

	År 1758.	Dal S:mt
Tull och Accis	° ° ° ° °	885. $3\frac{3}{8}$
Fierde parten	° ° ° ° °	155. $1\frac{3}{8}$

Summa 1040. $4\frac{4}{8}$.

	År 1759.	Dal S:mt
Tull och Accis	° ° ° ° °	789. 10
Fierde parten	° ° ° ° °	137. $4\frac{4}{8}$

Summa 926. $14\frac{4}{8}$.

Här äro ock inberäknade de medel, som kunnat inflyta wid de små marcknaderna, som Stads-boarne bivitsta.

Åf gammalt har denna Stad utgiordt til Kronan 4 Båts-mån, men sedan Hans Konal. Majjt genom nådig Resol. dat. Kongs-öhr d. 18. Febr. 1681. lämnadt Städerna tilstånd, at år-ligen betala en wis *summa* penningar, för hwar man de tilförene giordt, så hafwer jemwål denna Stad, enligt sin bewilling, dat. Ekenäs d. 29. Sept. 1683. ifrån den tiden betalt årligen för

för hwar *ordinarie* båtsman 55. dal. Ropp:nt i fredstider, och uti tilstötande Krigstider dubbelt. Staden har wäl flera resor, i anseende til sina snåwisa wätkor, allerunderdånigst anhållit antingen om förskoning uti båtsmans hållande, eller ock om antalets förminskning, men ej kunnat winna sin ansökning (p). Och finner man at 1679 hafwa Borgerskapet, då de måst utbetala 450. dal. Ropp:nt årligen i båtsmanspenningar, blifwit så utarmade; at en del öfwergifwit sin borgeliga näring, hwarföre här ock då en tid woro allenast 40. Borgare til antalet.

§. 10.

Om i föregående är afhandladt, hwad så wäl til denna Stads Kännedom igemen hörer, såsom ock hurudan des handlets rörelse, och öfriga näringsfått äro, samt hwad Kronan och Staden derigenom winner, wil jag nu widare i enfaldighet uptecka min öfvegripeliga tancka och mening derom, hwad här til förnemligast legat, denna Stadsens tiltagande i hwarjehanda rörelser och wälmåga, i wägen. Första orsaken bör billigt sökas, uti de omkring denna Stad belägna många Jernbruk, hwilcka omgifwa den samma på följande sätt: *Fagervijk* $2\frac{1}{2}$ mil i S. ifrån Staden, *Svartå* 3. mil i O. N. O. *Billnäs* $1\frac{3}{4}$ mil i N. O. til O. *Fischers* 2. och *Antskog* $2\frac{1}{2}$. mil i N. O. *Kofkis* 3. mil i N. *Skogby* masugn $1\frac{3}{4}$ mil i V. til S. *Kulla* masugn är raserad. Ingen lärer kunna neka, at så många, på denna ort besfintliga Bruf, jemwäl då, när privilegier och rättigheter noga eftersewas, mycket bidrağa til de swårigheter, denna Stads Borgerskap får kännas wid, emedan måsta de woro, som annors til Staden skulle ankomma, och sedan med fördel, på andra orter kunde föryttras, nu upgå til Brufens förnödenheter och widmagthållande. Men såsom man detta ej wil påtala, så hoppas man dock derutinnan ej afwika ifrån sanningen, at man

(p) Se Resol. på Ekenäs Stads andragne beswär af d. 11. Nov. 1680. d. 9. Nov. 1686. d. 18. Nov. 1693. och d. 23. Decemb. 1697.

tror det Bruken här omkring, ibland torde hafwa sträkt sin hand
 del långre än de bordt göra, hwilket ej litet hindradt denna
 Stadsens upkomst. Det är naturligt, at Landmannen håldre
 stannar wid Bruken, och der försäljer sina waror tullfrie, samt
 upköper, hwad han behöfwer, när han det kan och får, än at
 han skulle resa en långre wäg til Staden. Sammalunda är
 ock Wästgötharnes handel, på denna *tracten* af Nyland, som
 ligger något aflägsen ifrån andra Städer, och hwarest de sig
 således i synnerhet uppehålla, denna Stad ej til ringa olägen-
 het; hålst de här *ovisiterade* resa omkring och föryttra sina waror,
 då dem ej swårt förefaller, at äfwen ibland förefe Landtman-
 nen med andra waror, än de torde hafwa lof at sälja. Der
 näst kommer här i öfwerwägande den starka bondehandel, som
 ej allenast det allmänna, utan i synnerhet denna Stad til mera
 lidande eller större förfång, af Kyrckslätt, Sjundo, Jngo, Pojo,
 Karis och Tenala Sotnar, föröfwas, än man kan beskriwa;
 i ty dessa Sotnars skutor ej allenast öfwerföra en myckenhet wad,
 som de stelswa tör hända til en stor del upköpa, utan ock un-
 der namn af egen afwel, det måsta pund och tynnaregods, som
 de, så uti sina egna, som äfwanföre uppe i landet belägna sot-
 nar, kunna sammanhåmta, och det til så stor *quantité*, at på
 en skuta kan wära öfwer 1000:de pund humbla och 100:de tun.
 mjöl, m. m. görandes icke allenast således förfång den handel
 och rörelse Staden tillkommer, hwarigenom ock Kronan mister den
 Tull för warorna annors borde erläggas, om de först til Sta-
 den fördes och sedan härifrån til *Stockholm*, utan ock på det
 sättet, at de wid återresan til hemorten ofelbart hafwa med sig
 en myckenhet waror, som de upköpt dels åt sig sielfwa, dels åt
 dem med hwilcka de handladt, dels ock åt dem som sina waror
 hafwa medfändt. Hwilcken deras widt utsträckt handel, wäl
 gör dessa skutägare til förmögna och *capitalister*, men deriemte
 tilfogar ej allenast denna Stads Borgerkap en obotelig skada,
 utan gör ock at Landmannas näringen på sådana orter kommer

så godt som helt och hållit at stanna af, i ty åker och ångsköts-
selen så aldeles åsidosattes; at mången för sin handel skul lära
nödgas resa up i landet och köpa sig nödigt lifsuppehälle. Hvaraf
det ändteligen leder sit ursprung, at Stadsens Inwånare blifwit
tvungne, at mera, tör hånda, än läffigit eller med Stads-
manna näringarne öfwerens kommande år, gripa til åkerbruket
och fiskerier. Ty nöden har ingen lag. Hwarföre når bonden
blifwer Borgare, måste Borgaren söka föda och draga sig fram
med Landtmanna handteringars skötande, och således blifwa bonde.

Til slut wil jag i denna §. anföra et Utdrag af Blockhus-
udds Tull-Specialer, öfwer de waror, som ifrån Sjundo, Ingo,
Karis, Pojo och Tenala Soknar äro ifrån och med d. 4. til
och med d. 9. Oktob. 1757. inkomne til Stockholm, til at derige-
nom bestyrcka, det jag öfwanföre anfördt (9); nemligen. 701.
fannar wed, 2146. lisp. humbla, 101 $\frac{1}{2}$ tun. salt kött, 254 $\frac{1}{2}$ spil-
trä rågmjöl, 108. lisp. smör, 3. lisp. talg, 103. Kapp. nötter, 214.
st. sparrar, $\frac{1}{2}$ last björckvirecke, 920. st. ägg, 21. st. kor, 6. st.
oror, 6. st. kalswar, 12. st. kycklingar, 1. st. tiäder, 5. st. hästar,
11. lisp. ulgarn, 220. alnar ylletyg och lärster, 1. lisp. 12. marcker
ålgshorn, 1. st. ålgshud, $\frac{1}{4}$ tun. salta gåddor, 2 $\frac{1}{2}$. parn hö, 5.
st. budar, 90. st. bielckar, $\frac{1}{2}$ tiog halm, 7. st. gås, 6. st. hierpar,
1. st. orre, 16. st. får, 1 $\frac{1}{2}$ tun. får-kött, $\frac{1}{2}$ tun. bönor, 1. st. lamb.

§. 11.

Så får jag ock oförgripeligen uti wålmening yttra mina en-
faldiga tanckar om det, som wore mycket tjenande dels til
förmånnde förhindens och swårigheters afhjelpande, dels ock til
Stadsens märckeliga förkofring i handel och wålmagt. Ut bland-
ning af Lands och Stads Handteringar hafwer de swåraste på-
följder med sig, det är en af alla förnuftigt tänckande och wålm-
menta erkänd sanning. En dylik blandning sborsafkar, at ej

G 3

allenaft

(9) Detta utdrag är mig benågit meddeladt af Rådmannen Herr Carl
Hultman i Ekenäs, hwilcken self förmånnde är, det samtliga extraherat.

allenast Landtmannens egen handtering lider; ty då bonden tillika skal wara handlande, är låt at finna, huru mycken tid han har öfrig, at använda på åkerbruket, zc. som dock är af den wigt och beskaffenhet, at det fordrar all den tid, omhugsan och estertancka, som ock det käckaste och slugaste hushwud kan åga, om det skal rätt skötas; utan ock Stadsmanna nåringen tynar af, hela landet blir wannågtigt, och det allmänna kommer anseentligen at lida. Se Herr Commerce Rådet Norden-Cranzes (*Bäckmannsons*) *arcana æconomie* och *Commerce. Cap. 7. p. 157.* Ej mycket annorledes förhåller det sig om Bruken utom sin tilbörliga handtering, jemwål tillwälla sig Stadsmanna nåringen och deri gripa widare om sig än de borde. Wär nådiga Öfwerhet har wäl, ifrån äldre tider tillbaka, flera resor förbudit det skadeliga landstöp, som bruken, bönderna och andra olagligen öfwa, (Se S. 1. och jemför desutom Herr Cancellie Rådet och Riddaren *von Stiernmans*, *Commerce, Politie* och *Oeconomie Handlingar*, samt Herr *Pebr Envall Jobansson*s afhandling om Landstöp, utgifwen i *Upsala 1755.* under Herr *Profess. Berchs* inseende,) samt wilstigen stadgat: Att bönder måtte blifwa bönder, och achta theras åker, ång, fiskeri och annat sådant, och köpman bruka seglatzett och then nåring som them borde, såsom orden uti *Mandatet* om Böndernas *seglation* i *Finland, dat. Wadstena Slott d. 9. Augusti 1552.* lyda; Men så har dock härmed gått, såsom med många andra hålsosamma förordningar, hwilcka fuller uti sig sielwa äro ganska goda, men swåriligen och sällan, åtminstone til alla delar, eftersefwäs. Wore således för min födelse ort *Ekenäs Stad* i synnerhet mer än fördelactigt, om icke ej allenast *Wästgötharne* komme under närmare uppsicht, at föröfwa sin handel, utan ock om den ofta öfwerklagade *Brukens*, men i synnerhet *Landtmannens* handel här omkring tilböriligen kunde inskränckas. förebyggas och til *Staden* flyttas, så at bonden komme at förwittra sina waror derstädes, och *Borgaren* deremot singe förefse honom med det han behöf-

behöfwer sig tilhandla. Til at winna detta skulle ej litet bidraga, om Allmogén, enligt Kongl. Resol. af den 14. Dec. 1723. skulle tilhållas, at ej fara någorstådes innom Riket med waror, förån den bewis ifrån nästa Stads *Magistrat* sig anskaffat, at samma waror äro deras egen afwel; och om alla de waror, som med Brukens fartyg til *Stockholm* öfwerföras och dock ej äro Bruks tilwärfningar, såsom wed, spanmål, mjöl, humbla, lefwande boskap och *Viſtualier*, ej så aldeles fritt skulle få öfwerſkeppas, efter det påstående, som Borgerſkapet redan en gång giordt, hwilcket ses af Kongl. Resol. af d. 23. *Octob.* 1752. 2:o wore wäl om Staden kunde erhålla någon plas til den af *Höga Öfwerheten* 1750. bewilljade köpingens inrättande, wid *Kyrckstad* i *Karis* Sockn, $3\frac{1}{2}$ mil härifrån, ty då skulle Borgerſkapet komma i någon handel med Landtmannen, hwilcket hårtills warit så godt som omöjeligit, för de redan anförde orsakers skull. Men bäst wore dock, om, som sagt är, all olaglig landhandel helt och hållet kunde förebyggas. 3:o Som Staden äger mycket trängt utrymme, så til mulbete, som andra nyttiga planterings anläggande, och jemwäl til nödiga tomter innom staketet, så skulle många swärigheter aldeles afhjelpas, om man kunde erhålla, at det wid Stadsens Tullport belägna *Krono Säteris* Ruskället Ladugården kalladt, hwilckets ägor intager en del af Staden, efter des rätta wärde finge af Staden inlösas. Härigenom skulle Borgerſkapets handel, rörelse och andra närings sätt, anseentligen befordras, samt Kronans och Stadsens inkomster förmeras, i synnerhet då man derjemte 4:o öfwerwägar, at ej allenast, som förmålt är, i den händelsen utrymme gäwes til nyttiga planterings anläggande och trädgårds skötselens bättre öfswande, än hårtills skiedt, utan äfwen tilfälle til *Schäfferis* inrättning; såsom ock tegelbruk d:o beqwämligen kunde anläggas, och *Ämwånarena* här efter handen begynna at bygga stenhus, sig sielf til nytta, Staden til prydnad och skogen til besparing. Deſutom ock 5:o kunde spinnande, strumpes

stickans

stickande, och allahanda wäsnader, hwartil Jmwånarena ännors äro bögda, äfwen härstädes til större högd och fullkomlighet drifwas, samt således Stadsens wälgång jemwål härigenom i sin mon framhjelpas. Då kunde ock Borgerskapet hålla något mera boskap, och i följe deraf wara bättre i stånd, at giöra den Staden tilhöriga sandjorden fet, då den blefwe tjenlig til de utwaldaste tobaks *plantager*, och åtskilliga andra för *Fabriqverna* nyttiga wårter.

Hwilska *Manufacturer* och *Handtwärckeriet* här för öfritigt med största båtnd kunde och borde inrättas, det lämnar jag androm at döma, fullteligen öfwertygad, at, om allenast det som uprichtigt, och utan at angripa någon, samt aldränst at tadla på *Privilegier*, eller andra Kongl. *Stadgar* och *Förordningar*, anfördt är, blefwe tilböriligen ändradt och wärckstädt, då alt det öfriga lätteligen och af sig sielf skulle följa, samt ändteligen min kära *Fosterbygd Ekenäs*, näst Guds wälsignelse, få fågna sig af blidare öden och större wälmåga, än härtils kunnat erhållas.

§. 12.

Til slut wil jag än något orda dels om några omständigheter som härtils ej blifwit omnämde, dels ock om sielfwa inbyggarena igemen. Stadsens *politie* grundar sig på de i slika mål utkomna lagar, och lämpas jemwål efter omständigheterna til hwad i andra Städer är brukeligit. Staden håller sin egen *Riksdags-Mån*. När angelägna mål förefalla, at samteliga Borgerskapet bör wara tistådes wid rådplågningen å wis dag, blifwer det tiskänna gifwit å *Predikostolen*. *Taxeringar* förrättas i närwaro af *Magistraten*, Stadsens äldsta och edsworne *Taxerings-Mån*. När nya hus skola byggas, anmäles sådant först hos *Magistraten*, som äger at tilse om och huru sådant til Stadsens bästa och prydndad må blifwa giordt. *Bönedagarna* blifwa dagen förut genom trummelag förkunnade. *Brandfyr*

förrättas i början af *Maij* månad, af en Rådman, några stielige Borgare, Timmermän och Murmästare. Ingen förhållning är härtils gjord med Brandwakt; icke heller finnes tjentliga redskap at brukas wid uppande eldswådor. Ut i Staden hålles ej oftare wakt, än marknads tiden, då waktställningen stier af Borgerskapet, wid Rådstugan. Skulle någon under denna tiden föröfwa slagsmål m. m. blifwer han strax *Arresterad*, dagen derpå laglöft och plichtfäld; men wid andra tilfällen förwaras den brottslige i *private* hus, emedan inga fångelse rum här finnas. Borgerskapet är wid *paraderingar* efter nummer indelt i i et *Compagnie* med öfwer och under *Officerare* til fot, i wanlig *uniform*, öfwer och under gewår, fana, och wacker samt stor mefings trumma. Stadsens Fattige njuta underhåll af de penningar, som til den ändan samlas wid Bröllof, och Barnadag, eller annors wid hvariehandta tilfällen dem föråres. Annors åga de frighet at til Högtiden gå omkring och samla hwad gifmilda hjertan dem tilldela.

Som något synnerligt får jag anföra en här ån lefwande blind man, wid namn *Samuel Grönlund*. Denna är en bonde Son ifrån Tenala Sokn, född 1712. På sit 6:te år miste han uti swåra koppor så aldeles sin syn, at han ifrån den tiden lefwat helt blind; Men har deremot af Skaparen blifwit begåfwad med så mycket bättre känsla. Medelst denna sin känsla och brukad eftertancka började han på sit 16:de ålders år handtera yra, sig och höfvel, och gjorde småningom at bönderna et och annat smått, fast groft arbete af trä. Sedan öfswade han sig mera håri, på det sättet, at han om nätterna låg och öfwerlade huru det eller det skulle göras, utmärckandes sådant i sina tanckar, alt derefter han hade tilfälle at komma öfwer något som han fick taga uti och kånna på, samt fråga hwad det war, och war til det nyttjades. Han begynte alltså öfwen göra dörrar, fönsterramar, stolar, kistor och skåp; och när det-

ta blef hos Herrskaperne häreomkring kunnigt, tog en och annan af dem honom til sig at arbeta det han kunde. Han förfärdigade då bland annat en stor del af snickare arbetet på de träsbbyggningar, som *General Lieutenanten Herr Baron Lars Åkerbjelm* på *Raseborg* lätit upfättia, under des warelse i *Nyland*. Och som han hos Herrskaperne igen hade tillfälle at få höra omtalas, och få ära åtskilligt med händerna, så öfwade han sig widare at med kruis och fogningar giöra allahanda snickare arbete, såsom pulweter, *bureaux*, m. m. aldeles af samma godhet, som en annan Snickare dem så färdigar. Då *Ryska* sedermera *Preussiska Fältmarskalken Keit* år 1743. reste genom *Ekenäs*, wille han at denne *Samuel* skulle giöra honom följe til *S. Peterborg*; men som denne wägrade, tog *Fältmarskalken* af honom et stycke arbete, bestående uti en *Fruentimmers nattygs låda*, til at wisa *Ryska Kejsarinnan* såsom en *rareté*, emedan den war giord af en blind Snickare. Det är sannerligen oundwans wärdt at han genom künslan med händerna kan skilja at de wanliga träslagen, såsom tall, gran, björck, äht, äppelträ, ask, m. m. och såga om brådet är hwit eller hafwer blåa ränder uti sig, som böra höflas eller borthuggas; såsom ock at han kan hugga jemt med wra tätt wid handen eller fingrarna hwar med han håller uti trädet, då likwäl den, som ser derpå, ej annat kan föreställa sig, än at han skal hugga af handen eller fingrarna. Som en märckelig händelse kan ock det anföras, at *Stads Fiscalen* härstädes *Anders Revallius* blef 1756. natten emot d. 22. *Julii*, då han låg uti en båt, wid *Råknäs*, 1. mil ifrån *Staden*, med 2:ne andra personer under et tält, allena af åskan ihjälslagen, utan at de andra på något sätt blefwor skadde.

Anbyggarena gå här snygt klädda, i synnerhet om helg- och högtids-dagar; dock utan at wela yfwas med någon såfång kläde pracht. Forna tidens allwarsamhet, i denna delen, twckes likwäl,

likväl, så här som annorstädes, hos en del vara något förgäten. Det välförtienta loford kan man dock ej betaga dem, at de hvar och en i sit stånd, äro nog slitiga och trägna i sina gjöromål. Sina barn upfostra de på anständigt sätt. Utom nödig underrättelse i deras Christendom, blifwa flickbarnen underwisade i spinnande, spenning, väfande och andra för deras kön nödige och anständige hushålls-sylor. Gåse barnen blifwa dels borgare och handelsmän efter sina fäder, dels slå de sig på studier och andra *civila* lefnads sätt, alt efter hvars och ens böijelse och föräldrarnas råd och wilkor; ja en del utwärla och andra landtmanna näringar til sin föderkrof. I allmänhet är folket här sedigt, höfligt och emot resande och främmande benågit at herbergera och hjelpa hvar och en efter råd och ämne.

GUDI Allena Åhra!

Min Kärafte Bror.

Sär Du härmed, Min Bror, en listig målning gifwit
 På Eknäs Stad, och då tillika wisat nått,
 Des öden och des stück: Hur den sin handel drifwit
 Så wäl i forna dar', som ock i dag des sätt;
 Sår Öfwerbeten self tilfälle at beståda
 Des brister, och i tid, hur' de skal häfwas, råda.

Sör all din möda, slit, och käftnad tack dig göres,
Du, som så värdigt har Din ungdoms tid använt.
Ifrån Parnassen ren det goda loford höres,
Dig ock nu hända skal som lärda för har hänt.
På Pindi bögd du snart för dygd och wett skal lönas,
Och af Minerva hand med Lager: Krantsen trönas!

Ekenäs d. 22. Julii 1760.

ERIC JOHAN BERGMAN.

Min Kärafte Bror.

Du med allmänt nöje Du, Min Bror, framgifwer et icke mindre wackeret än nyttigt arbete om vår Födslo-ort och deruti affskildrar dess läge, lynne, Handels-förmoner, beskaffenhet och rörelse; har jag tillika erhållit et behageligt tillfälle at wisa et ofärgadt, ehuru ringa wedermåle af den renaste broderliga kärlet, hwaraf mit inra våres öfwer din förkofran och lycka. Ty skal någon, wid sådant tillfälle, bli intagen af sagnad, må det billigt wara den, som icke allenast genom blods-bänder dertill är förbunden, utan som ock har at tacka dig för någon tid hafd om wårdnad och handledning, så wäl til fruchtan för GUD som kärlet til menniskior; och Ekenäs, hwilckens wälgång du härmed egenteligen påsyftade, läwer icke heller förglömma at sådant i rättan tid wärkkeligen erkänna. At för öfreigt Himmelens wille anse Dit företagande, och Du, Min Bror, winna Dit långtade mål, samt således med det första få insamla, androm til nöje och Dig til wälgång, den flöd, som en oförreuten slit och ren dygd sina wänner lofwar, är alt hwad i ensaldighet och uprichtigt önskas af

Stockholm d. 18. Julii 1760.

Din trognaste Bror.

GABRIEL BERGMAN.